

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2025

Daniel Javorski

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Strukturálně postižené regiony v ČR

Diplomová práce

2025

Daniel Javorski

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Daniel Javorski**
Osobní číslo: **E23866**
Studijní program: **N0488A050008 Řízení rozvoje obcí a regionů**
Téma práce: **Strukturálně postižené regiony v ČR**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je identifikovat problémové oblasti tzv. strukturálně postižených regionů a prostřednictvím analýzy zhodnotit využívání prostředků z operačního programu Spravedlivá transformace dotčenými kraji a zhodnotit dopady tohoto programu na socioekonomické prostředí vybraného kraje.

Osnova:

- Charakteristika regionu a regionální ekonomiky.
- Charakteristika regionální politiky a jejích nástrojů.
- Specifika situace strukturálně postižených regionů.
- Analýza využívání prostředků z operačního programu Spravedlivá transformace.
- Zhodnocení dopadů využívání daných prostředků na socioekonomické prostředí zvoleného regionu/regionů.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BLAŽEK, J, UHLÍŘ D. Teorie regionálního rozvoje. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4566-7.
JÍLKOVÁ, E. Hospodářská politika a regionální rozvoj. Olomouc: Moravská vysoká škola, 2018. ISBN 978-80-7455-070-6.
PIATTONI, S., POLVERARI, L. ed. Handbook on cohesion policy in the EU. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016. ISBN 978-1-78471-566-3.
ZAHRADNÍK, P. Kohezní politika Evropské unie. Beckova edice ekonomie. Praha: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-527-5.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. září 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2025**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Viktor Prokop, Ph.D. v.r.
garant studijního programu

V Pardubicích dne 1. září 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Strukturálně postižené regiony v ČR jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 4. 2025

Daniel Javorski v. r. 2025

Poděkování

Za účinnou podporu a obětavou pomoc, cenné připomínky a rady při zpracování diplomové práce bych rád poděkoval vedoucímu práce doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D. Zároveň bych rád poděkoval mým rodičům Kamile a Jevhenu Javorski a mé přítelkyni Tereze Beranové za podporu při mém studiu.

ANOTACE

Diplomová práce s názvem „Strukturálně postižené regiony v ČR“ se zaměřuje na analýzu socioekonomické situace v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji, které dlouhodobě trpí důsledky ekonomické restrukturalizace, zejména útlumem těžby a těžkého průmyslu. V první části práce jsou vymezeny základní teoretické pojmy a rámec regionální politiky, definovány strukturálně postižené oblasti a popsány nástroje k jejich podpoře, včetně detailního přiblížení Operačního programu Spravedlivá transformace. Analytická část se věnuje rozboru využití finančních prostředků z tohoto programu ve sledovaných krajích v období 2019–2023 a zkoumá dopady realizovaných projektů na klíčové socioekonomické ukazatele, jako je hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti a výdaje na výzkum a vývoj. Závěrem práce jsou zhodnoceny přínosy programu pro regiony a identifikovány hlavní trendy jejich dalšího možného rozvoje.

KLÍČOVÁ SLOVA

Strukturálně postižené regiony, regionální politika, Operační program Spravedlivá transformace, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, socioekonomické ukazatele, regionální rozvoj,

TITLE

Structurally affected regions in the Czech Republic

ANNOTATION

The diploma thesis entitled “Structurally Affected Regions in the Czech Republic” focuses on the analysis of the socio-economic situation in the Karlovy Vary, Ústí nad Moravian-Silesian Regions, which have been suffering from the consequences of economic restructuring, especially the decline of mining and heavy industry. The first part of the thesis defines the basic theoretical concepts and the framework of regional policy, defines the structurally affected areas and describes the instruments to support them, including a detailed presentation of the Operational Programme for Equitable Transformation. The analytical part analyses the use of funds from this programme in the regions under study in the period 2019-2023 and examines the impact of the implemented projects on key socio-economic indicators such as gross domestic product, unemployment rate and R&D expenditure. Finally, the paper assesses the benefits of the programme for the regions and identifies the main trends for their potential further development.

KEYWORDS

Structurally affected regions, regional policy, Operational Programme Fair Transformation, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, socio-economic indicators, regional development,

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	12
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	14
ÚVOD.....	15
1. METODOLOGIE PRÁCE.....	17
2. REGION A REGIONÁLNÍ EKONOMIKA.....	19
2.1 Definice regionu.....	19
2.2 Rozdělení regionu	19
2.3 Regionální ekonomika	22
2.4 Regionální rozvoj.....	23
2.4.1 Teoretická východiska regionálního rozvoje. Chyba! Záložka není definována.	
2.4.2 Aktéři regionálního rozvoje.....	24
3. CHARAKTERISTIKA REGIONÁLNÍ POLITIKY	26
3.1 Regionální politika.....	26
3.2 Motivy existence regionální politiky	27
3.3 Nástroje regionální politiky.....	28
3.3.1 Makroekonomické nástroje.....	28
3.3.2 Mikroekonomické nástroje	29
3.3.3 Ostatní nástroje regionální politiky.....	30
3.4 Regionální politika ČR.....	30
3.4.1 Regionální politika ČR před vstupem do EU	30
3.4.2 Regionální politika ČR po vstupu do EU	32
3.5 Regionální politika EU.....	34
3.5.1 Fondy EU.....	35
3.5.2 Principy regionální politiky EU	36
4. SPECIFIKACE SITUACE STRUKTURÁLNĚ POSTIŽENÝCH REGIONŮ.....	38
4.1 Kritéria hodnocení strukturálně postižených regionů	38
4.1.1 Hospodářská výkonnost (HDP na obyvatele).....	39
4.1.2 Míra nezaměstnanosti	39
4.1.3 Struktura ekonomiky a podnikatelské prostředí	39

4.1.4	Sociální faktory a demografický vývoj.....	39
4.1.5	Životní prostředí a ekologická zátěž.....	40
4.2	Strukturálně postižení regiony v České republice.....	40
4.2.1	Karlovarský kraj	40
4.2.2	Moravskoslezský kraj	41
4.2.3	Ústecký kraj	42
4.3	Ekonomická výkonnost strukturálně postižených regionů	42
4.3.1	Hrubý domácí produkt.....	42
4.3.2	Míra nezaměstnanosti	44
4.3.3	Struktura ekonomiky a podnikatelské prostředí	46
5.	ANALÝZA VYUŽÍVÁNÍ PROSTŘEDKŮ Z OPERAČNÍHO PROGRAMU SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE	48
5.1	Operační program Spravedlivá transformace.....	48
5.1.1	Cíle programu Spravedlivá transformace	49
5.1.2	Regiony způsobilé k čerpání podpory	49
5.1.3	Finanční rámec a rozdělení prostředků.....	50
5.1.4	Zaměření financovaných projektů	Chyba! Záložka není definována.
5.2	Karlovarský kraj.....	51
5.2.1	Analýza vybraných projektových výzev.....	52
5.3	Moravskoslezský kraj.....	53
5.3.1	Analýza vybraných projektových výzev.....	54
5.4	Ústecký kraj	57
5.4.1	Analýza vybraných projektových výzev.....	57
5.5	Analýza rozdílů mezi kraji	60
6.	ZHODNOCENÍ DOPADŮ VYUŽÍVÁNÍ DANÝCH PROSTŘEDKŮ NA SOCIOEKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ ZVOLENÉHO REGIONU.....	66
6.1	Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele	66
6.2	Míra nezaměstnanosti.....	68
6.3	Výdaje na výzkum a vývoj.....	70
6.3.1	Karlovarský kraj	70
6.3.2	Moravskoslezský kraj	71
6.3.3	Ústecký kraj	72

6.4	Závěrečné zhodnocení.....	72
ZÁVĚR	74
POUŽITÁ LITERATURA	75

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozdělení regionů	21
Obrázek 2: Problémové regiony ČR	22
Obrázek 3: Aktéři regionálního rozvoje	25

Seznam grafů

Graf 1: HDP na obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2011–2021	43
Graf 2: HDP na obyvatele vůči průměru České republiky (průměr ČR = 100 %) v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2007–2021 (v %).....	44
Graf 3: Míra nezaměstnanosti v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2011–2021.....	45
Graf 4: Zaměstnanost v průmyslu a stavebnictví v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji.....	46
Graf 5: Zaměstnanost ve službách v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji.....	47
Graf 6: HDP na obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2019–2023	67
Graf 7: Míra nezaměstnanosti v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2019–2023.....	69

Seznam tabulek

Tabulka 1: Finanční prostředky podané v jednotlivých výzvěch (v Kč).....	60
Tabulka 2: Finanční prostředky schválené výběrovou komisí (v Kč).....	61
Tabulka 3: Finanční prostředky projektů v realizaci (v Kč).....	62
Tabulka 4: Finanční prostředky ukončených projektů (v Kč)	63
Tabulka 5: Finanční prostředky vyplacené z EU (v Kč)	64
Tabulka 6: HDP na obyvatele vůči průměru České republiky (průměr ČR = 100 %) v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2019–2023 (v %).....	68

Tabulka 7: Výdaje na Výzkum a vývoj v Karlovarském kraji podle sektorů v období 2019–2023 (v mil. Kč).....	70
Tabulka 8: Výdaje na Výzkum a vývoj v Moravskoslezském kraji podle sektorů v období 2019–2023 (v mil. Kč).....	71
Tabulka 9: Výdaje na Výzkum a vývoj v Ústeckém kraji podle sektorů v období 2019–2023 (v mil. Kč).....	72

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MZV ČR	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
MŽP ČR	Ministerstvo životního prostředí České republiky
OP ST	Operační program Spravedlivá transformace
V4	Visegrádská skupina

ÚVOD

Tato diplomová práce se zaměřuje na identifikaci strukturálně postižených regionech České republiky a na zhodnocení využívání prostředků z Operačního programu Spravedlivá transformace. Tento program je zaměřen na podporu regionů, které dlouhodobě trpí negativními dopady ekonomické restrukturalizace, zejména v souvislosti s útlumem těžby a těžkého průmyslu. Mezi tyto regiony patří Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj, které vykazují nižší ekonomickou výkonnost, vyšší nezaměstnanost a celkově slabší rozvojovou dynamiku.

Cílem této práce je identifikovat problémové oblasti těchto regionů, analyzovat čerpání prostředků z programu a zhodnotit jeho dopady na vybrané socioekonomické ukazatele.

První část práce se zaměřuje na teoretické vymezení regionální politiky a charakteristiku strukturálně postižených oblastí. Vysvětluje základní pojmy, důvody existence regionální podpory a přibližuje nástroje, které mohou přispět ke snižování regionálních disparit. Pozornost je věnována také Operačnímu programu Spravedlivá transformace, jeho cílům, financování a prioritním osám.

Analytická část práce se zaměřuje na sledování vývoje vybraných ukazatelů ve třech strukturálně postižených krajích České republiky – Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském – v období let 2019 až 2023. Konkrétně jsou sledovány tři ukazatele: hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele, míra nezaměstnanosti a výdaje na výzkum a vývoj. Tyto ukazatele byly zvoleny pro svou schopnost zachytit ekonomickou výkonnost regionu, situaci na trhu práce a míru orientace na inovační aktivity. Data jsou porovnávána jak mezi jednotlivými kraji, tak vůči celostátnímu průměru. Součástí analýzy je také porovnání hodnot před zahájením Operačního programu Spravedlivá transformace a po jeho spuštění.

Závěrečná část analytické části se věnuje popisu možných dopadů Operačního programu Spravedlivá transformace, a to s důrazem na souvislosti mezi sledovanými ukazateli a realizovanými projekty.

Práce se rovněž věnuje časovému průběhu implementace programu, včetně faktického zahájení výzev a postupu realizace projektů v jednotlivých regionech. Výsledky analýzy jednotlivých krajů jsou doplněny o vzájemné srovnání, které umožňuje lépe pochopit rozdíly v dynamice vývoje mezi jednotlivými územími.

Cílem této části práce je na základě dostupných dat přiblížit dosavadní vývoj ve sledovaných regionech a vytvořit ucelený přehled o základních trendech, které se v souvislosti s implementací Operačního programu Spravedlivá transformace začínají v daném období projevovat.

1. METODOLOGIE PRÁCE

Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře s metodologickým postupem, který byl využit při zpracování této diplomové práce. Pro dosažení cílů diplomové práce, která analyzuje socioekonomickou situaci ve strukturálně postižených regionech České republiky a hodnotí využívání prostředků z Operačního programu Spravedlivá transformace, byly použity následující postupy:

V první fázi práce byla provedena důkladná literární rešerše zaměřená na teoretické základy regionální ekonomiky, regionálního rozvoje a regionální politiky, včetně specifického zaměření na strukturálně postižené regiony. Využity byly zejména odborné monografie, vědecké články, zprávy institucí jako je Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky a Evropská komise, stejně jako legislativní dokumenty a strategické materiály související s regionální politikou a regionálním rozvojem v rámci České republiky a Evropské unie.

V analytické části práce byla využita sekundární data získaná z veřejně dostupných databází Českého statistického úřadu, Ministerstva pro místní rozvoj České republiky, Úřadu práce České republiky, stejně jako z informačního systému Operačního programu Spravedlivá transformace. Data byla sbírána za období let 2019–2023 s cílem zachytit stav před zahájením programu a vývoj po spuštění jeho realizace. K analýze byla použita deskriptivní statistika a komparativní analýza, která umožnila porovnání vybraných socioekonomických ukazatelů mezi jednotlivými strukturálně postiženými regiony (Ústecký kraj, Karlovarský kraj a Moravskoslezský kraj) a vůči celorepublikovému průměru.

Pro zpracování údajů a prezentaci výsledků byly použity tabulky a grafy, které přehledně ukazují rozdíly a vývoj sledovaných indikátorů, jako je hrubý domácí produkt na obyvatele, míra nezaměstnanosti a výdaje na výzkum a vývoj v rámci analyzovaných regionů.

V závěrečné části analytického postupu práce byla použita metoda evaluace, tedy hodnocení dopadů implementace Operačního programu Spravedlivá transformace na vybrané socioekonomické ukazatele regionů. Evaluace se opírá o analýzu vybraných projektových výzev, jejich cíle, zaměření a financování. Tato metoda umožnila předběžně vyhodnotit, zda program přináší první očekávané výsledky a jakým směrem by se mohly strukturálně postižené regiony v budoucnu vyvíjet.

Všechny uvedené metodologické kroky přispěly k naplnění cílů diplomové práce a k poskytnutí komplexního pohledu na problematiku strukturálně postižených regionů v České republice.

2. REGION A REGIONÁLNÍ EKONOMIKA

Tato kapitola se zaměřuje na definování pojmu region, jeho rozdělení a na význam regionálních ekonomik jako klíčového faktoru hospodářského růstu. Dále se věnuje regionálnímu rozvoji, jeho teoretickým východiskům a klíčovými aktéry, kteří se na tomto procesu podílejí. Cílem je poskytnout ucelený přehled o fungování regionálních systémů, identifikovat jejich specifika a zdůraznit význam efektivní spolupráce mezi jednotlivými aktéry regionálního rozvoje. Tato část práce tak vytváří pevný rámec pro další analýzu tématu strukturálně postižených regionů.

2.1 Definice regionu

Pro samotné pochopení fungování regionu je nezbytné, aby byl region definován. Problém však nastává, protože definice regionu bývá v mnoha publikacích uváděna rozdílně. Žádná z definic regionu není považována za obecnou a všeobecně platnou. Je pouze konstatováno, že správnost definice regionu je ovlivněna účelem, pro který je samotná definice používána (Čadil, 2010).

Pokud bychom hledali společný znak všech definic regionu, tak podle Hoovera a Giarrataniho (1999), lze dojít k závěru, že region je taková určitá jednotná geografická oblast, na kterou jsme schopni nahlížet jako na jeden objekt. Dále tvrdí, že region lze definovat jako geograficky ohraničená oblast, která vykazuje určitá ekonomická, sociální a environmentální charakteristiky, díky kterým lze rozlišit od ostatních regionů.

Pokud dochází k vymezování regionu, nazývá se tento proces regionalizací. Nejedná se však pouze o samotné vymezení, ale také o výsledek v podobě vzniku specifických regionů. Tento vědní obor se zabývá zkoumáním prostorového rozložení, souvisejících jevů, procesů a vazeb. Regionalizace zásadním způsobem ovlivňuje sídelní strukturu daného území (Brychtová, 2006).

2.2 Rozdělení regionu

V odborné literatuře existuje několik způsobů klasifikace regionů, přičemž jednou z nejzákladnějších kategorií je dělení podle účelu. Na základě účelu se běžně rozlišují dva základní typy regionů: administrativní a účelové regiony.

„Administrativní regiony jsou vymezovány pro potřeby výkonu státní správy a uzemní samosprávy. Není bezpodmínečně nutné, aby se hranice regionů samosprávných kryly

s hranicemi regionů správních. Z hlediska zabezpečení kontinuálního vývoje je důležitá určitá časová stabilita“ (Matoušková a kol., 2000, s. 65).

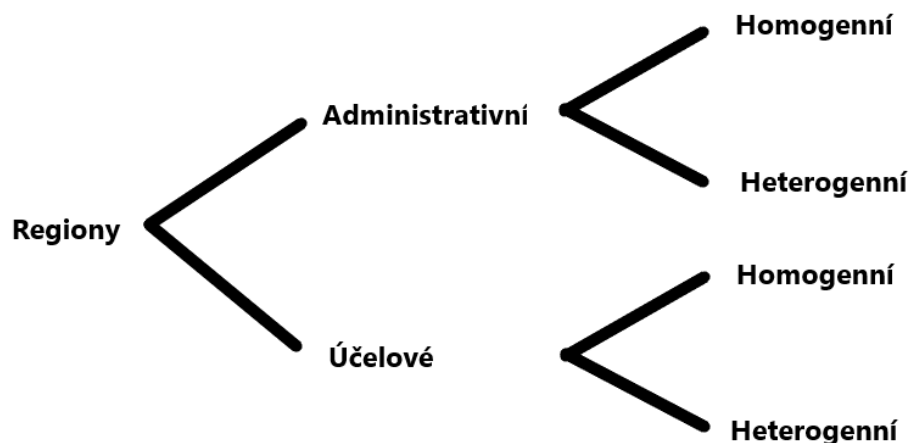
Je nezbytné, aby celé území státu bylo členěno do administrativních regionů, které jsou zpravidla uspořádány do několika hierarchických úrovní. Mezi jednotlivými úrovněmi administrativních regionů existují dva základní typy vztahů:

- Skladebnost.
- Podřízenost a nadřízenost.

Účelové regiony vznikají pro snazší rozpoznání a následné vyřešení problému, v ekonomické, environmentální ale i kulturní oblasti. Jedním ze zásadních rozdílů oproti administrativním regionům je, že zde je velmi často zaveden zvláštní hospodářský režim, podobný režimu, jaký je v chráněných krajinných oblastech, národních parcích či zvláštních hospodářských zónách. Hranice účelových regionů mohou, ale nemusí kopírovat hranice administrativních regionů, Nejčastěji proces vymezování hranic je tvořen tím, že dochází k seskupení základních prostorových jednotek (Matoušková a kol., 2000).

Z hlediska struktury lze regiony rozdělit na homogenní a heterogenní regiony. Homogenní regiony se vyznačují relativní stejnorodostí napříč celým územím. Při jejich vymezování je klíčové zaměřit se na identifikaci shodných charakteristik, nikoli na analýzu vzájemných vztahů mezi jednotlivými částmi regionu. Tyto shodné rysy jsou zpravidla určovány prostřednictvím různých indikátorů, jako jsou například míra nezaměstnanosti, hustota osídlení, úroveň chudoby nebo dostupnost veřejných služeb (Wokoun, 2008).

Heterogenní regiony se dle Skokana (2003, s. 11) „*vyznačují nerovnoměrnou strukturou a funkční specializací některých částí, takže v nich vznikají růstové póly a periferní oblasti se vzájemnou interakcí*“. V některých odborných pramenech se tyto regiony označují jako funkční regiony. Tyto regiony jsou charakteristické prostorovými jednotkami různých velikostí, s různou úrovní občanské vybavenosti a Technické infrastruktury. Vzájemné vztahy mezi těmito jednotkami jsou popisovány jako tokové veličiny, které zpravidla reflektují pohyb zboží a obyvatelstva.

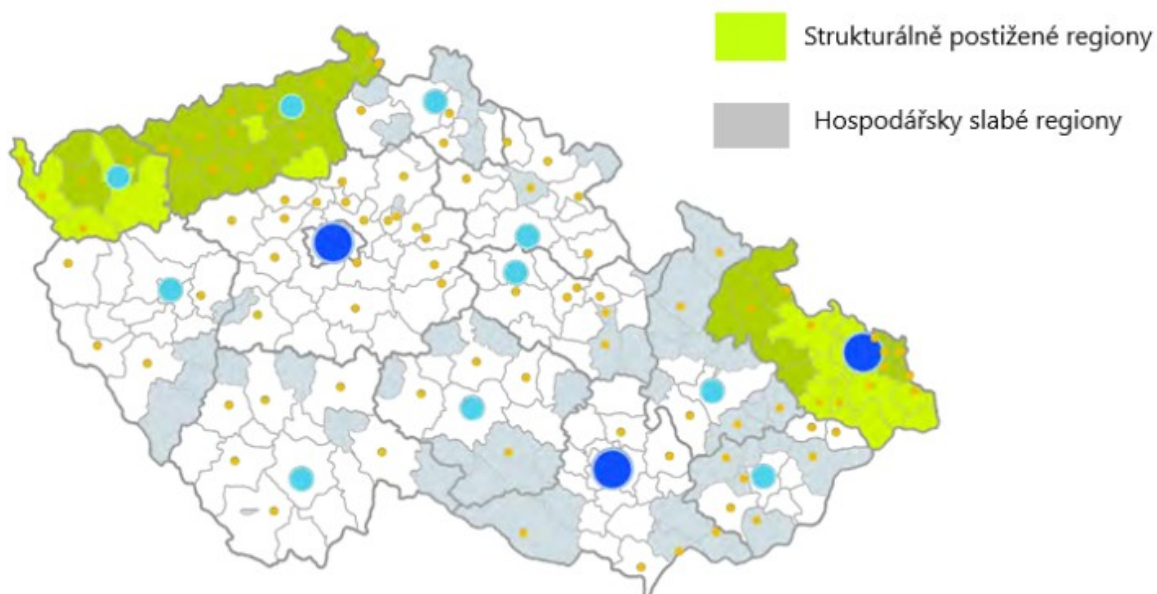

Obrázek 1: Rozdělení regionů

Zdroj: Matušková a kol. (2000)

Dle Krejčího (2010), který při rozdělování regionu zohledňuje ekonomická hlediska, lze regiony rozdělit na růstové, stagnující a problémové. V růstovém regionu dochází k progresivnímu zlepšování současné výroby a služeb, nebo k zakládání nových průmyslových, ekonomických a kulturních odvětví. Tento fakt ovlivňuje i růst počtu obyvatel. Stagnující regiony neprocházejí žádnými zásadními ekonomickými změnami. Problémové regiony lze charakterizovat špatnou ekonomickou situací, a proto vyžadují zvýšenou pozornost státu. Tento fakt lze dokumentovat i vytvořením a schválením zákona č. 248/200 Sb., *o podpoře regionální rozvoje*, který vymezuje tyto regiony následovně:

- *Strukturálně postižené regiony* jsou oblasti, které čelí zásadním ekonomickým změnám, jež vedou k poklesu významných průmyslových odvětví, což má za následek zvýšenou míru nezaměstnanosti. Tyto změny se projevují v různých ukazatelích, přičemž mezi nejvýznamnější patří právě celková míra nezaměstnanosti či podíl zaměstnanosti v postižených sektorech.
- *Hospodářsky slabé regiony* vykazují zaostávající hospodářský rozvoj v porovnání s celou Českou republikou a vyznačují se nízkými příjmy obyvatel. Tento stav může být důsledkem neefektivního nebo neúplného využití výrobních faktorů, což brzdí jejich ekonomický potenciál.
- *Venkovské regiony* se charakterizují nízkou hustotou obyvatelstva a postupným poklesem počtu obyvatel. Zemědělská činnost zde hraje dominantní roli, což se odráží ve struktuře zaměstnanosti. K hodnocení těchto regionů lze využít ukazatele, jako je počet obyvatel, zaměstnanecká struktura a úroveň příjmů.

Obrázek 2: Problémové regiony ČR

Zdroj: MMR ČR (2019)

2.3 Regionální ekonomika

Pro pochopení regionální ekonomiky je nezbytné nejprve definovat regionální ekonomii, která podle Pearce (1995) představuje obor ekonomické analýzy zaměřený na zkoumání prostorového rozložení ekonomických aktivit a rozdílů v ekonomické výkonnosti mezi různými oblastmi. Žítek (2002) doplňuje, že regionální ekonomie je součástí širší disciplíny regionálních věd, kde zaujímá komplexní rámec pro studium prostorových jevů, procesů a vztahů.

První a nejstarší teoretická skupina v rámci regionální ekonomie, známá jako „teorie umístění“, se zakládá na geografickém přístupu k fyzickému prostoru, který je definován vzdáleností a náklady na dopravu. Tento přístup zkoumá, jak se mění ceny a náklady v závislosti na volbě umístění, a jak se rozděluje tržní prostor mezi podniky. Teorie umístění analyzuje faktory, které ovlivňují rozmístění ekonomických aktivit, přičemž zkoumá, jak jsou různé části území rozděleny mezi různé druhy výroby a jak se prostorový trh rozděluje mezi výrobce.

Tento pohled na prostor byl uplatňován významnými geografi první poloviny 20. století. Teorie lokalizace se snaží objasnit prostorové rozmístění činností tím, že identifikuje klíčové ekonomické faktory, jako jsou dopravní náklady, které vedou k rozptýlení aktivit, a aglomerační ekonomie, které naopak vedou ke koncentraci činností. Tento přístup předpokládá, že odstraněním všech geografických vlivů lze vysvětlit prostorovou koncentraci aktivit výhradně prostřednictvím těchto ekonomických sil (Capello, 2016).

Samotný pojem regionální ekonomika úzce souvisí s pojmy, kterými se práce zabývala dříve, jsou to pojmy jako region, regionalizace, ale také i pojmy, který mi se bude zabývat později jako třeba regionální politika. A právě principy regionální politiky, kteří mi jsou specifické ekonomické, a i jiné aktivity, které jsou cíleně zaměřené na určitý region, jsou aplikovány během analýz regionální ekonomiky (Stejskal, Kovárník, 2009).

Dalším faktorem, kterým úzce souvisí s regionální ekonomikou, je zahraniční politika České republiky. Regionální ekonomika je podpořena exportem, investicemi a přeshraniční spoluprací. Vysoký podíl exportu na HDP (přibližně 80 %) zdůrazňuje význam zapojení jednotlivých regionů do mezinárodního obchodu. Ekonomická diplomacie navíc otevírá nové trhy a podporuje rozvojové příležitosti, z čehož profitují zejména regiony zaměřené na průmyslovou výrobu a technologické inovace, jako je Moravskoslezský kraj.

Spolupráce se sousedními státy střední Evropy, jako jsou Německo, Slovensko nebo Polsko, přispívá k rozvoji přeshraniční infrastruktury a hospodářské integraci. Například výstavba dopravních koridorů, jako jsou železniční a silniční spoje, usnadňuje mobilitu pracovní síly a zvyšuje dostupnost zahraničních trhů pro regionální výrobce. Česká republika aktivně využívá formáty jako Visegrádská skupina (V4) nebo slavkovský formát, které podporují koordinaci projektů v oblasti dopravy, energetiky nebo výzkumu. Tyto iniciativy zlepšují nejen konkurenceschopnost jednotlivých regionů, ale také vytvářejí pracovní příležitosti v méně rozvinutých oblastech.

Důležitou roli hraje také politika soudržnosti EU, která podporuje ekonomickou konvergenci mezi méně a více rozvinutými regiony. České regiony čerpají prostředky z fondů EU na rozvoj infrastruktury, vzdělávání či ekologických projektů. Tento proces pomáhá snižovat regionální disparity a přispívá k hospodářskému růstu v oblastech, které čelí strukturálním problémům, jako je vysoká nezaměstnanost nebo nedostatečná modernizace průmyslu. Kombinace prostředků z EU a cílené zahraniční politiky vytváří rámec, ve kterém mohou české regiony rozvíjet své ekonomické kapacity a zároveň se aktivně zapojovat do mezinárodní ekonomiky (MZV ČR, 2015).

2.4 Regionální rozvoj

V literatuře se lze setkat s několika různými definicemi regionálního rozvoje, proto pro správné pochopení tohoto pojmu je nezbytné uvést několik těchto definicí. Goia (2018), tvrdí že základem regionálního rozvoje je především jeho jedinečná a konkrétní lokalita. Je třeba

zohlednit jak přírodní zdroje, tak také lidský kapitál, včetně odborných znalostí využívaných při výrobě. Klíčové je nejprve region jasně vymezit a poté analyzovat jeho rozvojové možnosti, které by mohly posílit jeho konkurenceschopnost.

Díky identifikaci regionu a analýze jeho silných i slabých stránek lze určit, jaké příležitosti rozvoje jsou k dispozici. Regionální rozvoj tedy představuje snahu o zmírnění rozdílů mezi regiony prostřednictvím podpory ekonomických aktivit na jejich území.

Také Ministerstvo pro místní rozvoj se zabývá pojmem regionální rozvoj, konkrétněji ho definuje následovně: *„růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. V tomto ohledu jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí a odstraňování, popř. zmírňování regionálních disparit.“* (MZV ČR, 2020).

2.4.1 Aktéři regionálního rozvoje

Regionální rozvoj vzniká na základě rozhodování různých subjektů, které lze rozdělit do tří klíčových kategorií: podniky, soukromé domácnosti či jednotlivci a veřejný sektor, tedy stát.

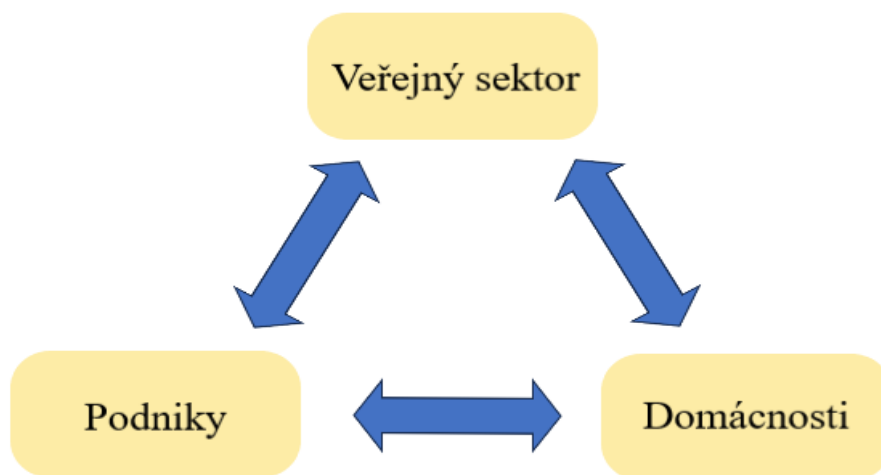
Podniky. Mezi klíčová rozhodnutí podniků s významem pro regionální rozvoj patří rozhodování o lokalizaci. To zahrnuje výběr konkrétního místa, kde budou provozovat své výrobní, obchodní, výzkumné, řídicí a další činnosti. Podniky se mohou rozhodnout, zda své aktivity centralizují na jednom místě, nebo je rozdělí mezi více lokalit. Podniky, které se skládají z více organizačních jednotek, jako jsou pobočky nebo závody, často čelí výzvě, jak efektivně rozvrhnout své funkce v prostoru (Ježek, 2014).

Dalším účastníkem jsou domácnosti, respektive jednotlivci, kteří hrají klíčovou roli nejen jako spotřebitelé, ale také jako pracovní síla, podnikatelé či investoři. Jejich rozhodování o místě, kde budou vykonávat své aktivity, má podobný význam jako lokalizační rozhodování podniků. Důležitým faktorem je jejich schopnost a ochota dojíždět za prací, což je stále častější díky zlepšující se dopravní infrastruktuře. Lidé tak běžně přijímají zaměstnání i ve vzdálených regionech, což umožňuje velkým firmám soustředit dostatečný počet pracovníků na jednom místě a tím zajistit efektivní výrobu (Macháček a kol., 2011).

Posledním aktérem regionálního rozvoje je veřejný sektor, který představuje další klíčový prvek regionálního rozvoje, neboť přijímá rozhodnutí, která zásadně ovlivňují charakter

a kvalitu jednotlivých oblastí, měst a regionů. Má na starosti nejen lokalizaci veřejných institucí, jako jsou výzkumná centra či univerzity, ale také zajišťuje vybavenost území potřebnou infrastrukturou.

Infrastruktura hraje klíčovou roli v prostorovém a regionálním rozvoji, protože dostupnost dálnic, silnic, železničních spojení nebo komunikačních sítí činí některé lokality atraktivnějšími a vhodnějšími pro různé aktivity, například podnikání. Kromě toho má úroveň vzdělávacích institucí, jako jsou školy a univerzity, přímý dopad na kvalifikaci a vzdělanost pracovní síly, což může zásadně zvýšit konkurenční výhodu daného regionu (Blažek, Uhlíř, 2011).

Obrázek 3: Aktéři regionálního rozvoje

Zdroj: Vlastní zpracování, Blažek, Uhlíř (2011)

3. CHARAKTERISTIKA REGIONÁLNÍ POLITIKY

Tato kapitola se zaměřuje na definici regionální politiky, zkoumá motivy, které vedly k její existenci, a přibližuje hlavní nástroje, jež jsou využívány k jejímu naplnění. Dále je zde kladen důraz na charakteristiku regionální politiky v České republice, její specifika a aplikaci v praxi, a naopak na úroveň EU, kde je regionální politika jedním z nejdůležitějších pilířů rozvoje.

3.1 Regionální politika

V odborných publikacích se lze setkat s mnoha definicemi regionální politiky, neexistuje ovšem jedna ucelená a jednotná, dle Maiera a Todtlinga (1998) jde označit regionální politiku za proces, ve kterém dochází k působení na hospodářské procesy v jednotlivých regionech daného státu. Nejedná se ovšem pouze o ovlivňování hospodářských procesů, může se jednat i o ovlivnění rozsáhlejšího ekonomického procesu. Tento proces je obvykle ovlivněn prostřednictvím veřejného sektoru. Autoři se shodují, že regionální politika je synonymem pro hospodářskou politiku.

Jiná definice uvádí, že regionální politika je součástí hospodářské politiky, kdy konkrétně se jedná o tu část, která se týká vybraných ekonomických i mimoekonomických aktivit, které směřují přímo do regionu. Jedná se o velice specifickou politiku, která je úzce provázána s dalšími dílčími politikami, jako je například environmentální, sociální politika či politika zaměstnanosti. Regionální politiku lze provádět jak na nadnárodní, národní ale i regionální úrovni.

Regionální politika prováděna na nadnárodní úrovni je obvykle realizována sdružením států, které spolu spolupracují. V případě České republiky se může jednat například o EU. Na národní úrovni je tato politika prováděna samotným státem, který se snaží hájit své zájmy, prostřednictvím svých institucí a nástrojů (Turečková, 2020).

Na regionální úrovni je regionální politika realizována kraji. Pohled krajských samospráv na vlastní území hraje klíčovou roli při efektivním nasměrování nástrojů regionální politiky. Kraje mají lepší možnosti identifikovat specifické potřeby a problémy ve svém území a cíleně aplikovat nástroje regionálního rozvoje tam, kde jsou nejvíce potřeba. Z tohoto důvodu vytvářejí strategické dokumenty, které slouží nejen k řízení a koordinaci rozvoje v rámci kraje, ale také k zajištění souladu s národními a evropskými koncepcemi regionální politiky.

Tyto krajské rozvojové dokumenty se zaměřují především na vymezení problémových oblastí v rámci kraje, čímž poskytují podklady pro realizaci regionálních operačních programů podporovaných EU. Jejich primární funkcí je tedy spíše určit směr a zaměření rozvoje na makroúrovni než řešit konkrétní problémy uvnitř kraje (Příkryl, 2014).

3.2 Motivy existence regionální politiky

V odborné literatuře lze nalézt různé důvody, proč je regionální politika nezbytná. Tyto důvody lze shrnout do čtyř hlavních oblastí: ekonomické, sociální, politické a ekologické faktory. Z nich jsou nejčastěji zdůrazňovány faktory ekonomické, které mají dominantní postavení vzhledem k jejich zásadnímu vlivu na rozvoj regionů.

Hlavním ekonomickým impulzem pro zavedení regionální politiky je snaha o maximální využití všech výrobních zdrojů, zejména pracovní síly. Problémové oblasti často vykazují vysokou míru nezaměstnanosti, což brzdí jejich hospodářský rozvoj. Dříve se tento problém řešil migrací pracovníků z oblastí s nedostatkem pracovních míst do regionů, kde byla vysoká poptávka po pracovní síle. V současnosti se však uplatňuje opačný přístup, kdy jsou pracovní příležitosti přesouvány blíže k pracovníkům (Kliková, Kotlán, 2003).

Ekonomické faktory jsou rovněž úzce propojeny s konceptem ekonomického růstu, který je považován za klíčový cíl regionálního rozvoje. Postránecký (2008) zdůrazňuje, že efektivní využívání produkčních faktorů významně přispívá k hospodářskému růstu. Regionální politika však zůstává důležitá i v podmínkách plné zaměstnanosti, protože ekonomický rozvoj jednotlivých odvětví probíhá nerovnoměrně. Tato nerovnováha vede ke vzniku strukturálně postižených regionů, které se potýkají s nízkou ekonomickou aktivitou, vyšší nezaměstnaností a poklesem investiční aktivity. Tyto faktory pak negativně ovlivňují schopnost těchto regionů přispívat k celkovému hospodářskému výkonu státu.

Sociální faktory představují druhý významný motiv regionální politiky, což má své historické kořeny. Až do poloviny 20. století byla regionální politika primárně zaměřena na sociální otázky. Klíčovým sociálním cílem byla především plná zaměstnanost, která měla napomoci snižování nerovnováhy mezi jednotlivými regiony. Dalším důležitým nástrojem ke zmírnění těchto rozdílů je snaha o vyrovnání příjmových rozdílů mezi regiony (Kliková, Kotlán, 2012).

Třetím důležitým motivem existence jsou ekologické motivy. V posledních letech získaly v oblasti regionální politiky významné postavení cíle zaměřené na ochranu životního prostředí. Tento trend je způsoben zvyšujícím se zatížením měst a regionů, a to především kvůli

narůstající dopravě, problémům s odpady a dalším environmentálním výzvám. Osídlení v okolí měst a v krajinářsky cenných oblastech představuje významný problém, protože zásadním cílem politik prostorového uspořádání je zachování přírodních a kulturních hodnot, které tvoří základ společenského života. Ve vyspělých zemích proto získávají ekologické cíle regionální a prostorové politiky stále větší důraz a pozornost (Ježek a kol., 2014).

Politické motivy tvoří poslední rovinu, která ovlivňuje existenci regionální politiky. Na státní úrovni se však s čistě politickými argumenty v této oblasti setkáváme spíše výjimečně. Často se prolínají se sociálními aspekty, což znesnadňuje jejich jednoznačné rozlišení. Přesto lze identifikovat některé konkrétní situace, kde mají politické faktory jasné důsledky.

Jedním z konkrétních příkladů vlivu regionálních nerovností je výrazná disproporce v průměrných reálných příjmech na osobu mezi různými oblastmi. Tato nerovnováha může významně ovlivnit celostátní volební výsledky, protože obyvatelé méně rozvinutých regionů jsou často více ovlivněni svou ekonomickou situací než lidé z ekonomicky silnějších oblastí. Tyto rozdíly se promítají do odlišných volebních preferencí, což představuje pro politické strany výzvu, jak přizpůsobit své strategie na různorodé potřeby voličů (Postránecký, 2011).

3.3 Nástroje regionální politiky

Podle Armstronga a Taylora (2000) lze nástroje regionální politiky rozdělit na tři hlavní skupiny. Makroekonomické nástroje řeší regionální problémy v rámci celostátní ekonomiky a jsou ovlivněny cíli, jako je cenová stabilita nebo vysoká zaměstnanost. Mikroekonomické nástroje se zaměřují na rozhodování jednotlivých subjektů, například firem, a ovlivňují rozdělování a využití zdrojů. Ostatní nástroje zahrnují specifické intervence, které nespádávají do předchozích kategorií, ale přispívají k regionálnímu rozvoji.

3.3.1 Makroekonomické nástroje

První oblastí makroekonomických nástrojů, které mají vliv na regionální rozvoj, je fiskální politika. Klíčovým nástrojem fiskální politiky je státní rozpočet, jehož prostřednictvím dochází k redistribuci finančních prostředků mezi regiony. Tento proces zahrnuje výběr daní a odvodů na jedné straně a poskytování výdajů a transferů na straně druhé. Regiony s vyššími příjmy přispívají do státního rozpočtu více, což je dále umocněno progresivním zdaněním. Naopak regiony s nižšími příjmy nebo vyšší nezaměstnaností získávají větší objem prostředků prostřednictvím sociálních dávek a podpory (Kliková, Kotlán, 2003).

Teoreticky by bylo možné fiskální politiku plně regionalizovat, tedy opustit jednotný systém daní a odvodů a zavést regionálně diferencované daňové sazby a cílené výdaje. Tento přístup by umožnil ovlivňovat poptávku v jednotlivých regionech. V oblastech s vysokou poptávkou by zvýšení daňových sazeb mohlo poptávku regulovat, zatímco v regionech s nízkou poptávkou by její snížení mohlo podpořit ekonomickou aktivitu.

Tato myšlenka však zůstává spíše teoretická, protože v praxi je její realizace obtížná. Regionální diferenciaci daňového systému by narážela na politický odpor v oblastech s vyššími daňovými odvody a mohla by zpomalit celkový ekonomický růst v důsledku snížení příjmů do státního rozpočtu (Turečková, 2019).

Vybrané regiony lze podpořit snížením daňové sazby, tato podpora je ovšem přiznán pouze na přechodnou dobu. Jiná forma pomoci je, že stát může odebírat vybrané zboží a služby vyrobené v podporovaných regionech, a to formou státních zakázek. Tím lze podpořit rozvoj či udržet alespoň stávající ekonomickou a hospodářskou úroveň daného regionu (Kliková, Kotlán, 2003).

Monetární politika tvoří druhou významnou oblast makroekonomických nástrojů, přičemž jejím hlavním mechanismem je regulace množství peněz v ekonomice. Její využití pro řešení regionálních problémů je však značně omezené, zejména kvůli možným negativním dopadům na inflaci. Jediným efektivním způsobem, jak monetární politikou ovlivnit regiony, je usnadnění přístupu k úvěrům (Postránecký, 2008).

3.3.2 Mikroekonomické nástroje

Podle Macháčka a kol. (2019) zahrnují typické mikroekonomické nástroje regionální politiky například realokaci pracovních sil, která může být podporována prostřednictvím částečné úhrady nákladů na stěhování, výkupu nemovitostí či podpory při nákupu nového bydlení. Další významnou oblastí je realokace kapitálu, která zahrnuje nástroje, jako jsou kapitálové subvence, příspěvky na zaměstnanost, levné úvěry nebo dotace na dopravu. Tyto nástroje jsou zaměřeny na cílené ovlivnění konkrétních regionálních problémů a podporu ekonomického rozvoje.

Je známo, že meziregionální rozdíly v reálných mzdách a míře nezaměstnanosti nezpůsobí okamžitou reakci pracovních sil. Je proto klíčové nejprve identifikovat a pochopit všechny faktory ovlivňující rozhodování pracovníků o migraci a až následně využít nástroje realokace pracovních sil v rámci regionální politiky. Při rozhodování o samotném použití tohoto nástroje

je nutné zvážit, zda je žádoucí podporovat odchod pracovníků z ekonomicky slabšího regionu, což by mohlo ještě více prohloubit jeho ekonomické problémy (Postránecký, 2011).

Realokace kapitálu v rámci regionální politiky se zaměřuje především na podporu tvorby nových pracovních míst v cílových regionech. Tento cíl lze naplnit buď podporou stávajících podniků, nebo pomocí pobídek, které přilákají nové firmy. U zavedených firem je možné podpořit buď expanzi jejich stávající výroby, pokud je konkurenceschopná a perspektivní, nebo asistovat při jejich transformaci na jiný typ produkce (Postránecký, 2008).

3.3.3 Ostatní nástroje regionální politiky

Tento nástroj je v tržně orientovaných ekonomikách využíván jen výjimečně, jelikož je vnímán jako opatření s donucovacím charakterem. Z ekonomického hlediska se totiž jedná o zásah, kdy je vybraným firmám omezeno nebo zcela zakázáno podnikání na základě rozhodnutí správního orgánu. Příkladem takového přístupu bylo v 60. letech 20. století uzavření několika hutnických a chemických podniků v oblasti pařížské aglomerace. Toto opatření mělo za cíl zamezit dalšímu zhoršování životního prostředí a snížit tlak na přetíženou místní infrastrukturu, která již nebyla schopna zvládat narůstající průmyslovou zátěž.

Dnes významnou roli v rozvoji regionální politiky hrají regionální rozvojové agentury. Tyto organizace plní řadu klíčových funkcí, jako je tvorba a implementace regionálních programů a strategických plánů, poskytování podpůrných služeb pro podnikatele a spolupráce s regionálními a místními orgány veřejné správy. Významnou součástí jejich práce je rovněž účast na přípravě a realizaci programů EU. Rozvojové agentury jsou proto nezbytným prvkem, který přispívá nejen k ekonomickému růstu regionů, ale i k jejich lepšímu začlenění do evropských struktur (Postránecký, 2011).

3.4 Regionální politika ČR

3.4.1 Regionální politika ČR před vstupem do EU

Po druhé světové válce došlo v Československu k zásadnímu posunu v organizaci ekonomiky, kdy byla zavedena centralistická ekonomika řízená příkazovým systémem. Tento model vedl k tomu, že regionální politika postupně ztratila na významu a byla na více než čtyři desetiletí prakticky opomíjena (Stejskal, Kovárník, 2009).

Až změny, které přinesla sametová revoluce v roce 1989, kdy došlo k zásadním změnám v politice, ekonomice a společnosti, vedly k obnovení zájmu o regionální rozvoj. Zavedení zastupitelské demokracie znamenalo i obnovení potřeby aktivně podporovat regionální a místní ekonomický rozvoj (Stejskal, Kovárník, 2009).

První významný krok v obnovení regionální politiky se objevil v roce 1992, kdy vláda přijala usnesení, které rámcově vymezovalo oblast regionální hospodářské politiky. Tento dokument, připravený tehdejším ministerstvem hospodářství, zodpovědným za regionální politiku, však zúžil zaměření pouze na podporu malých a středních podniků v ekonomicky oslabených regionech. V důsledku toho byly přehlíženy širší rozvojové otázky, které by mohly mít dlouhodobý dopad na rozvoj regionů, jako například koordinace mezi resorty na úrovni ministerstev, což by podpořilo rozvoj v širším měřítku (Žítek, Klímová, 2008).

Tento úzce zaměřený přístup k regionální politice přetrvával až do poloviny 90. let. Teprve kolem roku 1996 začala vláda věnovat regionální politice výraznější pozornost, což bylo částečně způsobeno přípravami na vstup České republiky do EU. Tato příprava přinesla řadu změn ve způsobu, jakým byla regionální politika institucionalizována, a to na úrovni centrální i regionální.

Mezi nejvýznamnější změny patřilo založení Ministerstva pro místní rozvoj 1. listopadu 1996, které převzalo klíčovou roli v řízení regionálního rozvoje. Zásadní byla rovněž reorganizace územní správy, kdy vzniklo čtrnáct vyšších územně samosprávných celků, tedy krajů, což umožnilo lepší přizpůsobení politik regionálním potřebám.

Rok 1998 byl pro regionální politiku České republiky klíčový, jelikož tehdy vláda přijala usnesení „Zásady regionální politiky“, které zásadně změnilo pohled na regionální politiku a její postavení mezi národními politikami. Dokument stanovil několik hlavních cílů, mezi které patřilo vytvoření obecných pravidel pro uplatňování regionální politiky v České republice, podpora harmonického a vyváženého rozvoje všech regionů, snižování rozdílů mezi nimi a podpora sociálního a ekonomického rozvoje na místní úrovni. Toto usnesení představovalo nový, širší přístup k regionální politice a posílilo její postavení jako klíčového nástroje pro vyrovnávání regionálních disparit a zajištění udržitelného rozvoje.

Na základě výše uvedeného usnesení byla regionální politika prováděna na dvou úrovních (Wokoun, 2003):

- Republikové – Tuto úroveň zajišťovaly ústřední orgány státní správy a měla selektivní charakter. Jejím cílem bylo soustředit podporu na předem vymezené regiony, které se potýkaly s významnými strukturálními problémy.
- Regionální – Tato úroveň byla svěřena orgánům regionální samosprávy (VÚSC) po jejich ustavení. Politika měla celoplošný charakter, což znamenalo, že se vztahovala na celé území České republiky. Zaměřovala se na vnitro regionální problémy a koordinaci podpory na úrovni obcí, mikroregionů a okresů.

Vláda České republiky zároveň stanovila dva základní typy regionů, na které byla podpora soustředěna:

- Hospodářsky slabé regiony – Tyto regiony byly vymezeny na základě ukazatelů, jako je míra nezaměstnanosti, nízká úroveň mzdových příjmů a příjmů ze zemědělství, slabé daňové příjmy místních rozpočtů, vysoký podíl útlumu primárních odvětví v zaměstnanosti a nízká hustota osídlení.
- Strukturálně postižené regiony – Tyto oblasti byly charakterizovány faktory, jako je vysoká míra nezaměstnanosti, nedostatek pracovních příležitostí (měřený počtem uchazečů na jedno volné pracovní místo) a výrazný útlum průmyslových odvětví, což mělo negativní dopad na zaměstnanost a rozvoj podnikání.

3.4.2 Regionální politika ČR po vstupu do EU

Vstup České republiky do EU v roce 2004 představoval zásadní mezník v historii české regionální politiky. Tímto krokem se Česká republika zapojila do společné regionální politiky EU, jejímž hlavním cílem je snižovat ekonomické a sociální rozdíly mezi členskými státy a podporovat rozvoj regionů. Důraz je kladen zejména na aktivaci nevyužitých potenciálů jednotlivých regionů, čímž se usiluje o posílení jejich hospodářského a sociálního růstu (Jáč, 2010).

Tímto vstupem přijala Česká republika také principy hospodářské, sociální a územní soudržnosti, které jsou v EU standardem. Tyto zásady se promítají do řady programů spolufinancovaných EU, které mají za cíl podpořit vyvážený rozvoj regionů a překlenout ekonomické a sociální rozdíly mezi nimi. Na národní úrovni jsou tyto hlavní programy

doplňovány menšími podpůrnými programy, které rovněž přispívají k rozvoji regionů a zvyšování jejich konkurenceschopnosti (Blažek, Uhlíř, 2002).

Od 1. května 2004 mohla Česká republika čerpat prostředky ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti EU. Tyto zdroje jsou cíleny nejen na široké programy podpory jednotlivých resortů, ale také na specifické programy zaměřené na rozvoj regionů a podporu místních iniciativ. Klíčovým faktorem je, že všechny tyto projekty vyžadují spolufinancování z veřejných rozpočtů České republiky, což zajišťuje, že i národní zdroje přispívají k dosažení cílů regionálního rozvoje. Tato spoluúčast umožňuje nejen čerpat evropské fondy efektivněji, ale také zapojuje české subjekty do procesu regionálního rozvoje, což v konečném důsledku vede k postupnému snižování regionálních rozdílů a k podpoře vyváženého hospodářského růstu v celé zemi (Wokoun, 2011).

Vstup České republiky do EU 1. května 2004 znamenal zásadní změnu ve vnímání a provádění regionální politiky. Tento krok přinesl nový, strukturovaný přístup k regionálnímu rozvoji, v jehož rámci byly implementovány principy hospodářské, sociální a územní soudržnosti, což jsou základní pilíře regionální politiky EU. Přijetím těchto principů se Česká republika zavázala snižovat ekonomické a sociální nerovnosti mezi regiony a podporovat jejich vyvážený růst.

Důležitým nástrojem k dosažení těchto cílů se staly různé programy spolufinancované z prostředků EU. Tyto programy byly navrženy tak, aby doplňovaly specifické národní iniciativy, zaměřené na rozvoj jednotlivých regionů a posílení jejich ekonomické konkurenceschopnosti. Programy zahrnují podporu veřejné infrastruktury, rozvoj podnikání v regionálních oblastech, zlepšení dostupnosti služeb a ochranu životního prostředí (Blažek, Uhlíř, 2020).

Od května 2004 měla Česká republika možnost využívat prostředky ze strukturálních fondů EU a Fondu soudržnosti. Tyto finanční zdroje byly určeny nejen pro široké rozvojové programy, ale také pro konkrétní iniciativy zaměřené na regionální a místní projekty. Projekty byly koncipovány tak, aby reagovaly na specifické potřeby různých oblastí, například rozvoj infrastruktury či přístup k základním službám v odlehlejších regionech.

Významným aspektem těchto projektů je nutnost spolufinancování z českých veřejných rozpočtů. Tento způsob financování zajišťuje, že nejen evropské, ale i národní zdroje směřují k dosažení stanovených cílů regionálního rozvoje. Spolufinancování nejen zvyšuje efektivitu čerpání evropských fondů, ale rovněž zapojuje české subjekty do procesu plánování a realizace projektů.

Celkově vede tato spolupráce ke zmírňování regionálních disparit a přispívá k podpoře stabilního ekonomického růstu napříč celou republikou. Výsledkem je zvýšení kvality života obyvatel v jednotlivých regionech a posílení ekonomické soudržnosti na národní úrovni (Wokoun, 2011).

V plánování regionální politiky na období od roku 2007 do roku 2013, nastává několik změn, které jsou zapříčiněny změnami v programování strukturálních fondů EU. Změny se dotkli jak Národního rozvojového plánu, Národního strategického referenčního rámce a také operačních programů. Pro uvedené období byly definovány prioritní cíle, které jsou následující:

- Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky.
- Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti.
- Životní prostředí a dostupnost.
- Vyvážený a harmonický rozvoj území České republiky.

Původních pět operačních programů bylo rozšířeno na 24 programů, a následně byly rozděleny do pěti skupin. Tyto programy byly zpracovány a implementovány jako regiony soudržnosti. Každý kraj byl součástí těchto regionů a díky zkušenostem s dřívějším regionálním rozvoje, přebíral zodpovědnost za přípravu a implementaci vlastních regionálních programů.

3.5 Regionální politika EU

Regionální politika EU, patří mezi klíčové oblasti zájmu EU. Jejím cílem je podpořit konkurenceschopnost, vytvořit nová pracovní místa, podpořit ekonomický růst, zajistit udržitelný rozvoj a zlepšit životní úroveň obyvatel. V současné době směřuje téměř třetina rozpočtu EU právě na tuto politiku. Od svého vzniku v druhé polovině 80. let 20. století prošla její zaměření a využití zdrojů významnými změnami (Brunazzo, 2016).

Jako nedílná součást zakládajících smluv EU byla oficiálně zakotvena již v roce 1986. Tato politika představuje hlavní nástroj investic EU a je zaměřena na podporu všech regionů, přičemž vychází z principu solidarity a soudržnosti. Dalším z jejich cílů je zohlednit rozdílné hospodářské, sociální a geografické podmínky regionů a zajistit, aby všechny regiony mohly plně využívat příležitosti, které členství v EU přináší (Zahradník, 2017).

Regionální politika na území Evropy začala vznikat již ve 30. letech 20. století jako reakce na rostoucí problémy některých oblastí a zvyšující se rozdíly v jejich socioekonomickém rozvoji. Tyto nerovnosti vedly k nárůstu sociálních nepokojů mezi obyvateli zasažených

regionů. Bylo zřejmé, že větší státy obvykle čelí výraznějším regionálním rozdílům. Soužití prosperujících a zaostávajících oblastí, přetrvávající meziregionální disparity a existence problémových regionů se staly klíčovými faktory, které vedly k zavedení regionální politiky jako nástroje ke zmírnění těchto nerovností (Palán, 2009).

Regionální politika EU si klade za cíl řešit nerovnováhy v územním, sociálním a ekonomickém rozvoji, které přetrvávají mezi jednotlivými regiony EU. Tato politika se zaměřuje na podporu všech regionů a měst v EU s cílem vytvářet pracovní místa, zvyšovat konkurenceschopnost podniků, podporovat hospodářský růst a udržitelný rozvoj, čímž přispívá ke zlepšení kvality života obyvatel. V období 2014–2020 bylo na tyto účely vyčleněno přibližně 352 miliard eur, což odpovídá přibližně třetině celkového rozpočtu EU pro toto období (Evropská komise, 2019).

3.5.1 Fondy EU

Evropský fond pro regionální rozvoj

Evropský fond pro regionální rozvoj je klíčovým nástrojem Evropské unie zaměřeným na posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Tento fond financuje programy, které jsou spravovány Evropskou komisí ve spolupráci s vnitrostátními a regionálními orgány členských států. Správní orgány jednotlivých států rozhodují o výběru konkrétních projektů a zajišťují jejich každodenní řízení.

V programovém období 2021–2027 Evropský fond pro regionální rozvoj podporuje investice zaměřené na to, aby Evropa a její regiony byly (Evropská komise, 2023):

- Konkurenceschopnější a inovativnější, s důrazem na podporu malých a středních podniků a inovací.
- Ekologičtější a odolnější, s přechodem na nízkouhlíkovou ekonomiku.
- Lépe propojené, prostřednictvím zlepšení mobility a dopravní infrastruktury.
- Blíže občanům, prostřednictvím místně vedeného rozvoje a udržitelného rozvoje měst v celé EU.

Evropský sociální fond

Evropský sociální fond je klíčovým nástrojem EU zaměřeným na podporu a rozvoj lidských zdrojů. Podle Evropské komise (2023) fond přispívá ke zlepšení pracovních a vzdělávacích

příležitostí a poskytuje podporu lidem, kteří se nacházejí v ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením. Ročně je na tyto aktivity vyčleněno přibližně 10 miliard EUR.

Mezi hlavní priority Evropský sociální fond patří: zvyšování adaptability pracovníků pomocí rozvoje nových dovedností, usnadnění přístupu k zaměstnání pro různé skupiny obyvatel, podpora odborného vzdělávání přizpůsobeného potřebám trhu práce a snaha o omezení chudoby a diskriminace s cílem posílit sociální začleňování (Evropská komise, 2023).

3.5.2 Principy regionální politiky EU

Princip partnerství

Zásada partnerství spočívá v tom, že Evropská komise úzce spolupracuje s příslušnými orgány na národní, regionální i místní úrovni jednotlivých členských států. Jejím hlavním cílem je umožnit, aby se do rozhodovacího procesu o přidělování finančních prostředků zapojili také ti, kdo budou z těchto prostředků přímo čerpat. Partnerství se odehrává na dvou úrovních – vertikální, která propojuje Evropskou komisi s členským státem, a horizontální, v níž spolupracují jednotliví aktéři uvnitř státu. Tento přístup přispívá k účinnějšímu provádění politik a efektivnějšímu využívání finančních zdrojů (Tauer a kol., 2009).

Princip programování

Zásada programování spočívá v tom, že finanční prostředky jsou směřovány do předem schválených programů, které se následně uskutečňují prostřednictvím konkrétních projektů. Podstatou tohoto principu je definování dlouhodobých cílů a strategií zaměřených na řešení konkrétních problémů daných regionů, přičemž se klade důraz na komplexní a propojený přístup zejména v oblastech s největšími rozvojovými výzvami.

Finanční podpora je poskytována prostřednictvím více sektorových a víceletých programů, což přispívá k lepšímu plánování a koordinaci činností. Tento systém nahrazuje financování jednotlivých projektů bez širšího rámce a podporuje důraz na dlouhodobě udržitelné a systematické výsledky.

Princip koncentrace

Tento princip klade důraz na cílené směřování finančních prostředků z fondů EU do oblastí, které čelí nejzávažnějším strukturálním výzvám. Podpora je zaměřena na takové projekty, u nichž se očekává největší přínos pro rozvoj daného regionu. Hlavním záměrem je zajistit

co nejefektivnější a nejúčelnější využití přidělených financí a zároveň usnadnit jejich následné sledování, vyhodnocení a kontrolu dopadů (Marek a Kantor, 2009).

Princip doplňkovosti

Princip doplňkovosti, označovaný také jako princip adicionality, určuje, že prostředky z fondů EU mohou být využívány výhradně jako doplněk k národním veřejným výdajům, nikoli jako jejich náhrada. Tyto prostředky slouží ke spolufinancování schválených projektů, přičemž větší část financování musí pocházet z vlastních zdrojů členských států. Členské státy mají povinnost poskytovat potřebné informace k ověření souladu s tímto principem, a to jak při plánování, tak při samotné realizaci a monitorování čerpání prostředků.

Princip monitorování a hodnocení

Princip monitorování a vyhodnocování spočívá v průběžném sledování a analýze efektivity opatření a využití finančních prostředků. Každý projekt musí být před svým schválením podroben detailnímu hodnocení předpokládaných dopadů, jeho realizace je průběžně monitorována a na závěr se hodnotí jeho skutečné přínos (König a Lacina 2004).

Podle čl. 45 odst. 1 obecného nařízení Rady Evropy je cílem tohoto principu zvýšit kvalitu a efektivitu pomoci z fondů EU, zajistit jejich soulad s cíli EU a zároveň zdokonalit strategie i implementaci operačních programů. Tento přístup umožňuje maximalizovat přínosy a zlepšovat správu unijních prostředků (König a Lacina 2004).

4. SPECIFIKACE SITUACE STRUKTURÁLNĚ POSTIŽENÝCH REGIONŮ

Tato kapitola se věnuje analýze strukturálně postižených regionů v České republice, které představují území s dlouhodobě nepříznivou socioekonomickou situací. Úvodní část představuje vymezení těchto regionů na základě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, a dále přibližuje hodnotící kritéria, podle nichž jsou tyto oblasti identifikovány. Mezi hlavní sledované ukazatele patří hospodářská výkonnost, míra nezaměstnanosti, struktura ekonomiky, demografický vývoj a environmentální zátěže.

Stěžejní část kapitoly je zaměřena na tři konkrétní regiony, které jsou dle národních strategických dokumentů klasifikovány jako strukturálně postižené – Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj. Popisuje se zde jejich historický vývoj, současné problémy i pokroky v oblasti restrukturalizace. V závěru kapitoly dochází k porovnání vybraných makroekonomických ukazatelů s celostátním průměrem, což umožňuje kvantifikovat míru jejich znevýhodnění a identifikovat hlavní rozdíly oproti ostatním regionům.

Cílem kapitoly je poskytnout ucelený pohled na příčiny, projevy a důsledky strukturálních problémů ve vybraných regionech a vytvořit tak základ pro formulaci vhodných opatření regionální politiky směřujících k jejich rozvoji a snížení regionálních disparit.

4.1 Kritéria hodnocení strukturálně postižených regionů

Podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, jsou v České republice definovány čtyři základní typy regionů, které jsou předmětem cílené státní podpory:

- strukturálně postižené regiony.
- hospodářsky slabé regiony.
- venkovské regiony.
- ostatní problémové regiony.

V roce 2010 však došlo k úpravě tohoto rozdělení, přičemž nově lze rozlišit tři hlavní kategorie:

- strukturálně postižené regiony,
- hospodářsky slabé regiony,
- regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností.

Pro potřeby této práce bude pozornost věnována pouze strukturálně postiženým regionům, které výše uvedený zákon definuje jako území, kde se koncentrují negativní dopady strukturálních změn v hospodářství. Typicky jde o oblasti s útlumem tradičních průmyslových odvětví a výrobních podniků, což vede ke zvýšené nezaměstnanosti a dalším ekonomickým a sociálním problémům. K jejich vymezení slouží ukazatele charakterizující zejména trh práce a rozvoj podnikání. Hodnocení strukturálně postižených regionů vychází z několika klíčových kritérií, která reflektují jejich ekonomickou, sociální a demografickou situaci.

4.1.1 Hospodářská výkonnost (HDP na obyvatele)

Výše hrubého domácího produktu na obyvatele je důležitým ukazatelem ekonomického rozvoje. Strukturálně postižené regiony často dosahují výrazně nižšího HDP než celostátní průměr, což značí nižší produktivitu a ekonomickou aktivitu. Například v Ústeckém kraji je HDP na obyvatele dlouhodobě kolem 75 % celorepublikového průměru.

4.1.2 Míra nezaměstnanosti

Strukturálně postižené regiony se vyznačují nadprůměrnou nezaměstnaností, často způsobenou útlumem tradičních průmyslových odvětví. Nejde pouze o celkový počet nezaměstnaných, ale i o dlouhodobou nezaměstnanost, která snižuje zaměstnatelnost obyvatel a přispívá k sociálním problémům.

4.1.3 Struktura ekonomiky a podnikatelské prostředí

Tyto regiony bývají historicky závislé na těžkém průmyslu, těžbě nebo hutnictví, přičemž jejich útlum vedl k ekonomickým problémům. Klíčovým faktorem je diverzifikace ekonomiky – tedy zda v regionu existují odvětví s vyšší přidanou hodnotou, jako jsou technologie nebo služby. Podnikatelské prostředí je často méně rozvinuté, což snižuje atraktivitu regionu pro investory.

4.1.4 Sociální faktory a demografický vývoj

Strukturálně postižené regiony se potýkají s negativními demografickými trendy, jako je odliv mladé a kvalifikované pracovní síly do ekonomicky silnějších oblastí. Tento jev vede ke stárnutí populace, což v dlouhodobém horizontu komplikuje hospodářský rozvoj a zvyšuje tlak na sociální systém.

4.1.5 Životní prostředí a ekologická zátěž

V důsledku historického průmyslového využití jsou tyto regiony často zatíženy znečištěním ovzduší, půdy a vody. Sanace těchto oblastí vyžaduje významné finanční investice, které mohou dále zatěžovat veřejné rozpočty a snižovat atraktivitu regionu pro nové obyvatele i investory (MMR ČR, 2025).

4.2 Strukturálně postižené regiony v České republice

Dle národního strategického dokumentu v oblasti regionálního rozvoje s názvem „Souhrnný akční plán strategie restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje 2025–2026“ se mezi strukturálně postižené regiony řadí Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj (MMR ČR, 2024).

4.2.1 Karlovarský kraj

Karlovarský kraj, nacházející se v nejzápadnější části České republiky, sousedí s Plzeňským a Ústeckým krajem a německými spolkovými zeměmi Bavorsko a Sasko. Region je charakteristický nížinatou pánevní oblastí, kde se soustřeďují hlavní sídla a ekonomické aktivity, zatímco hornaté části (např. Krušné hory, Slavkovský les) jsou řídké osídlené a hůře dopravně dostupné. Klíčovou dopravní osou kraje je silnice D6, avšak region stále postrádá přímé dálniční spojení s Prahou a německou dálniční sítí.

Hospodářství Karlovarského kraje je historicky zaměřeno na těžbu a energetiku, přičemž těžba hnědého uhlí měla být postupně utlumena, avšak kvůli energetické krizi po roce 2022 dochází k jejímu prodloužení. Ukončení těžby se očekává nejdříve po roce 2035, přičemž region hledá možnosti pro ekonomickou transformaci, například prostřednictvím revitalizace území po těžbě. Průmyslová výroba se nadále opírá o strojírenství a chemický průmysl, avšak tradiční odvětví jako sklářství, porcelánová výroba a textilní průmysl v posledních desetiletích ztratila na významu.

Kraj přitahuje investory, ale v menší míře než jiné regiony České republiky, což je dáno mimo jiné horší kvalifikační strukturou pracovní síly. Situace se však v posledních letech zlepšuje díky rozvoji průmyslových zón, například v Chebu či Novém Sedle. Klíčovou roli v regionální ekonomice hraje lázeňství, které přitahuje klientelu z Česka i zahraničí. Po roce 2022 však došlo k úbytku ruských návštěvníků, což dále ovlivnilo sektor oslabený pandemií COVID-19.

Struktura obyvatelstva stále odráží důsledky poválečného vysídlení německého obyvatelstva a následného doosídlování v souvislosti s průmyslovým rozvojem. Mnohé obce v periferních oblastech se vylidnily nebo zanikly, zatímco pánevní města posílila. Dlouhodobá ekonomická transformace kraje se stále nedaří plně dokončit, což má socioekonomické důsledky, jako je odliv mladých a vzdělaných lidí, nižší průměrné mzdy a nízká podnikavost. Přestože dochází ke zlepšení životního prostředí, region stále čelí ekologickým zátěžím, například kontaminovaným lokalitám a brownfieldům (MMR ČR, 2024).

4.2.2 Moravskoslezský kraj

Moravskoslezský kraj patří k nejvíce urbanizovaným oblastem České republiky, avšak osídlení je v regionu nerovnoměrně rozloženo. Nejvyšší hustota obyvatel se nachází v Ostravsko-karvinské pánvi, kde se historicky soustředila těžba černého uhlí a těžký průmysl. Těžba uhlí se v současnosti nachází ve fázi útlumu a její úplné ukončení se očekává do roku 2025.

Region čelí výraznému úbytku obyvatelstva, především v důsledku migrace do venkovských oblastí či mimo kraj. Tento trend ovlivňuje nejen velká města, ale také horské a podhorské oblasti, což má negativní dopady na ekonomickou udržitelnost sídel a zvyšuje finanční zátěž na infrastrukturu. Snižování daňových příjmů v důsledku klesajícího počtu obyvatel může v budoucnu způsobit rozpočtové problémy měst a obcí.

Hospodářství kraje již není zaměřeno výhradně na těžký průmysl, ale rozvíjí se zde moderní obory, jako jsou informační technologie, elektrotechnika či automobilový průmysl. Zároveň dochází ke zlepšení kvality životního prostředí díky poklesu průmyslové výroby a investicím do ekologických opatření. Přesto však Moravskoslezský kraj zůstává jednou z ekologicky nejzatíženějších oblastí v ČR, zejména kvůli znečištění ovzduší, kontaminaci půdy a důlním poklesům.

Významnou roli v rozvoji inovací hraje Moravskoslezské inovační centrum, které podporuje výzkum a start-upy v oblastech strojírenství, informačních technologií, moderní energetiky a environmentálních technologií. Přesto zůstává výzkum v regionu převážně financován průmyslovým sektorem, zatímco podpora akademického výzkumu je relativně slabší (MMR ČR, 2024).

4.2.3 Ústecký kraj

Ústecký kraj, situovaný na severozápadě České republiky, sousedí s německou spolkovou zemí Sasko a je charakteristický pestrá geomorfologií – zatímco Krušné hory tvoří přirozenou hranici s Německem, ve vnitrozemí dominuje České středohoří a zbytek regionu je převážně rovinný. Důležitou dopravní tepnou je řeka Labe, podél níž vede významný železniční koridor i dálnice D8 spojující Prahu s Drážďany.

Historicky byl kraj orientován na těžký průmysl, především na těžbu hnědého uhlí, energetiku a strojírenství. Po druhé světové válce prošel rozsáhlými demografickými změnami v důsledku odsunu německého obyvatelstva a následného osídlování pracovníě orientovanou populací. To vedlo k vysoké míře urbanizace v pánevních oblastech, zatímco venkovské oblasti, zejména v Krušných horách, zůstaly méně osídlené.

Od 90. let 20. století kraj čelí útlumu tradičních průmyslových odvětví, což vedlo ke vzniku opuštěných průmyslových objektů a ekologických zátěží. Hospodářská transformace probíhá především díky zahraničním investicím do průmyslových zón, což podpořilo rozvoj dopravního strojírenství a elektrotechniky. Navzdory těmto změnám se kraj stále potýká s nadprůměrnou nezaměstnaností, nízkými cenami nemovitostí a nevhodnou vzdělanostní strukturou. Výrazným problémem je nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a vysoký počet osob v exekucích či s nízkými příjmy (MMR ČR, 2024).

4.3 Ekonomická výkonnost strukturálně postižených regionů

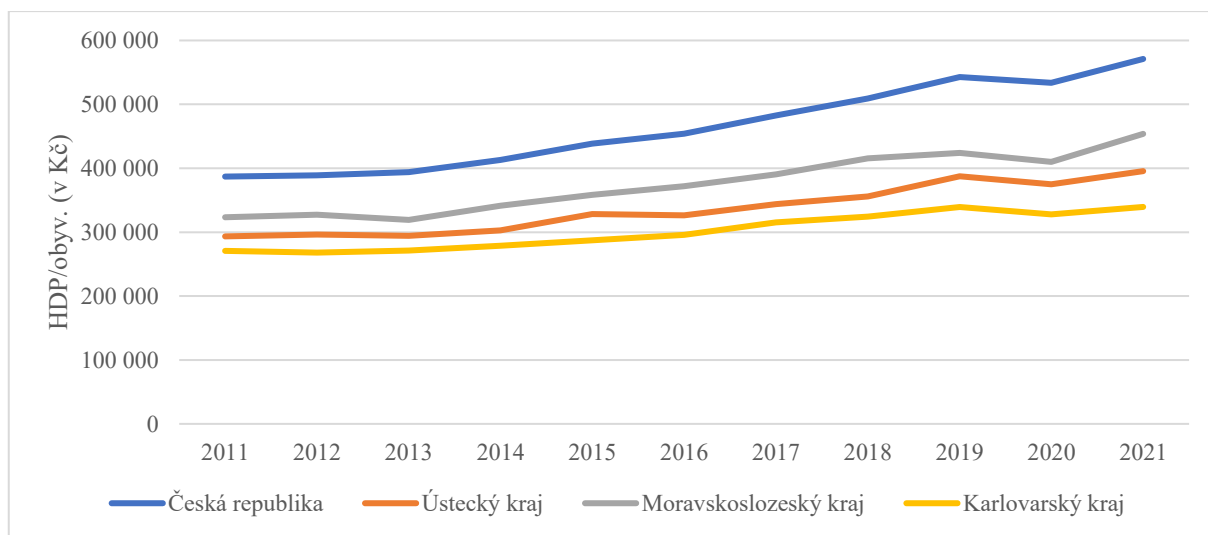
Díky ukazatelům ekonomické výkonnosti, lze se značnou dávnou přesností určit nejen samotnou ekonomickou situaci kraje, tedy vyspělost ekonomiky v daném kraji, ale také i sociální úroveň života, kulturní vyžití a environmentální aspekty života v kraji. Proto níže dojde k porovnání strukturálně postižených regionů s celorepublikovým průměrem v některých makroekonomických ukazatelích, které nám pomůžou lépe odhalit situaci ve strukturálně postižených regionech.

4.3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele poskytuje přehled o průměrném ekonomickém výkonu na jednotlivce, čímž umožňuje srovnání životní úrovně mezi různými regiony bez ohledu na velikost populace. Tento ukazatel reflektuje produktivitu a efektivitu využívání zdrojů v ekonomice, přičemž vyšší HDP na obyvatele zpravidla naznačuje vyšší životní

standard a ekonomickou vyspělost. Navíc je široce dostupný ve statistických údajích a je standardizován, což umožňuje mezinárodní srovnání.

I když má vysokou vypovídací hodnotu, HDP na obyvatele má také své limity, protože nezohledňuje rozdělení bohatství, nezahrnuje neformální ekonomiku a nereflektuje kvalitu života. Přesto zůstává klíčovým ukazatelem díky své jednoduchosti, spolehlivosti a schopnosti poskytovat komplexní obraz o ekonomickém výkonu na jednoho obyvatele.

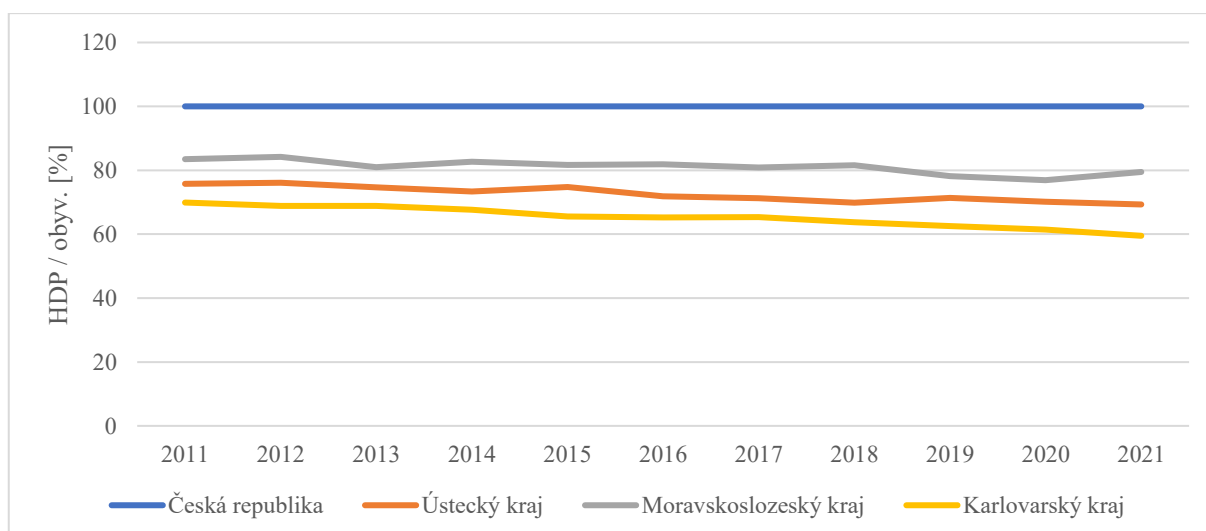

Graf 1: HDP na obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2011–2021

Zdroj: ČSU (2025), Vlastní zpracování

Výše uvedený graf znázorňuje vývoj HDP na obyvatele v České republice ve srovnání se strukturálně postiženými regiony v letech 2011 až 2021. Je zřejmé, že Česká republika jako celek zaznamenává stabilní růst HDP na obyvatele, přičemž tento ukazatel každoročně roste. Tento trend naznačuje pozitivní ekonomický vývoj a zvyšující se životní úroveň na celostátní úrovni.

Naopak strukturálně postižené regiony dlouhodobě zaostávají za celorepublikovým průměrem. Ačkoli i v těchto regionech dochází k mírnému růstu HDP na obyvatele, jejich tempo růstu je výrazně pomalejší ve srovnání s celou Českou republikou. V některých obdobích lze dokonce pozorovat stagnaci či jen velmi pozvolný růst, což signalizuje přetrvávající ekonomické problémy a nedostatečnou dynamiku rozvoje. Tento rozdíl v ekonomické výkonnosti vede k prohlubování ekonomických nerovností mezi těmito regiony a zbytkem České republiky, což zdůrazňuje potřebu cílené regionální politiky a podpůrných opatření pro tyto strukturálně znevýhodněné oblasti.

Graf 2: HDP na obyvatele vůči průměru České republiky (průměr ČR = 100 %) v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2011–2021 (v %)

Zdroj: ČSÚ (2025), Vlastní zpracování

Tento graf ukazuje srovnání HDP na obyvatele jako procenta celostátního průměru v České republice a ve strukturálně postižených regionech v letech 2011 až 2021. Česká republika je v grafu reprezentována konstantní hodnotou 100 %, což slouží jako referenční základna pro porovnání ekonomické výkonnosti jednotlivých regionů.

Strukturálně postižené regiony dlouhodobě dosahují hodnot HDP na obyvatele pod celostátním průměrem. Během sledovaného období se jejich relativní pozice vůči průměru České republiky výrazně nemění, přičemž všechny tyto regiony setrvávají na nižší úrovni ekonomické výkonnosti. Navíc je patrný mírně klesající trend, což naznačuje, že jejich ekonomický růst zaostává za růstem v celém Česku, a dochází tak k postupnému prohlubování rozdílů v ekonomické vyspělosti.

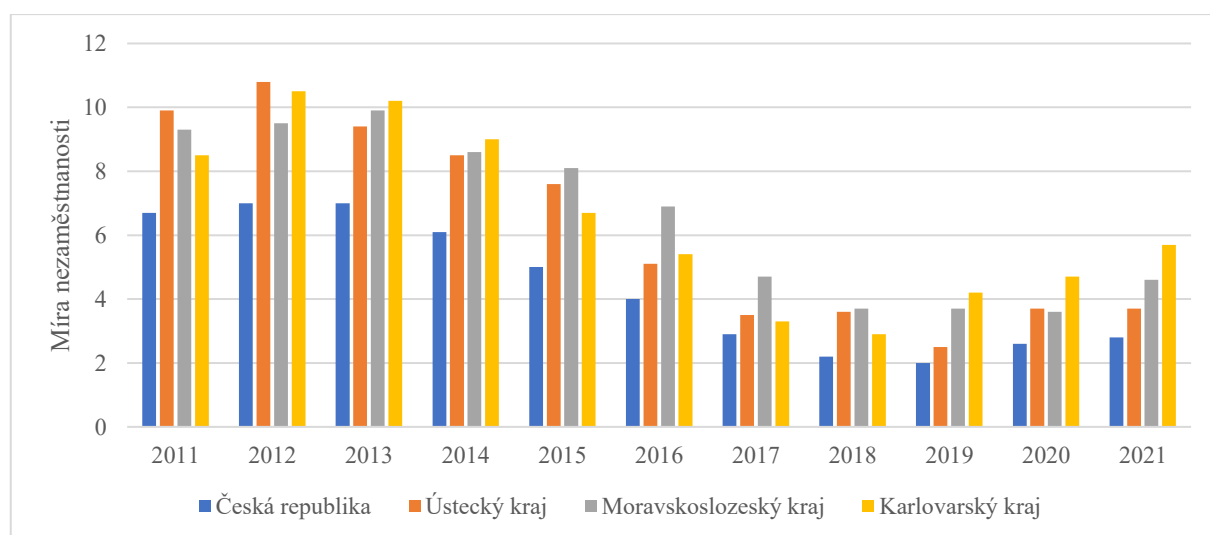
Tento vývoj potvrzuje, že strukturálně postižené regiony čelí dlouhodobým problémům, které brzdí jejich konvergenci k průměru ČR. Jejich HDP na obyvatele setrvává na úrovni výrazně nižší než 100 %, což podtrhuje potřebu cílených intervencí a podpůrných politik zaměřených na hospodářskou restrukturalizaci a rozvoj těchto oblastí.

4.3.2 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je silným indikátorem ekonomických a sociálních problémů v dané oblasti. Vysoká nezaměstnanost obvykle signalizuje nedostatek pracovních příležitostí, nízkou ekonomickou aktivitu a slabou poptávku po pracovní síle, což často souvisí s úpadkem tradičních průmyslových odvětví nebo nedostatečnou diverzifikací ekonomiky. To vede

k odlivu obyvatel, snižování příjmů domácností a růstu sociálních problémů, jako je chudoba a sociální vyloučení.

Zároveň míra nezaměstnanosti poskytuje přehled o míře integrace pracovní síly na trhu práce a odráží schopnost regionu přizpůsobit se ekonomickým změnám. Strukturálně postižené regiony se často potýkají s dlouhodobou nezaměstnaností a nízkou kvalifikací pracovní síly, což omezuje jejich ekonomický růst a konkurenceschopnost.

Graf 3: Míra nezaměstnanosti v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2011–2021

Zdroj: ČSÚ (2025), Vlastní zpracování

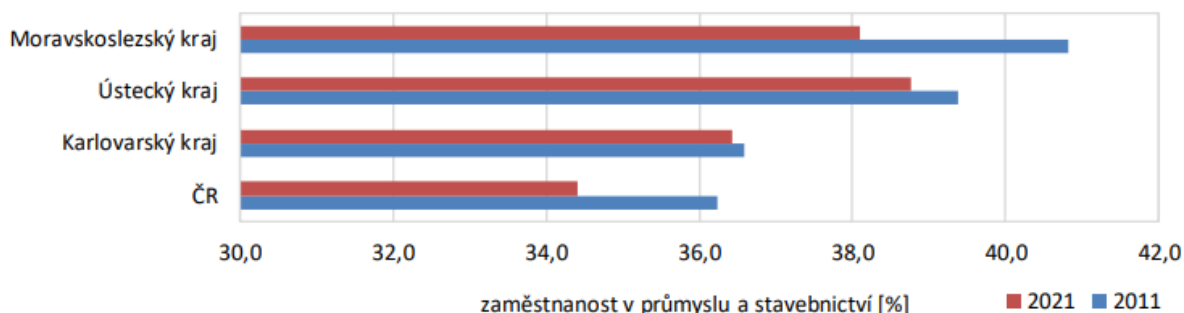
Graf znázorňuje vývoj míry nezaměstnanosti v České republice ve srovnání se strukturálně postiženými regiony v letech 2011 až 2021.

Česká republika (modré sloupce) vykazuje po celé sledované období nižší míru nezaměstnanosti ve srovnání se strukturálně postiženými regiony. Od roku 2011 dochází k postupnému poklesu nezaměstnanosti na celostátní úrovni, přičemž v letech 2018 a 2019 dosahuje nejnižších hodnot. Po roce 2020 lze pozorovat mírný nárůst v důsledku ekonomických dopadů pandemie Covid-19.

Naopak strukturálně postižené regiony mají dlouhodobě vyšší míru nezaměstnanosti oproti celostátnímu průměru. Ve všech těchto regionech jsou hodnoty nezaměstnanosti výrazně nad průměrem ČR, přičemž rozdíl je nejvýraznější na počátku sledovaného období (2011–2013). Ačkoli i zde dochází k poklesu nezaměstnanosti, její úroveň zůstává stále vyšší než v celém Česku. Po roce 2020 se navíc rozdíly opět prohlubují, což ukazuje na vyšší zranitelnost těchto regionů vůči ekonomickým šokům.

4.3.3 Struktura ekonomiky a podnikatelské prostředí

Dalším významným kritériem pro klasifikaci strukturálně postižených regionů je zastoupení zaměstnaných lidí v jednotlivých sektorech hospodářství. Jak již bylo uvedeno, ve strukturálně postižených regionech historicky převládal těžký průmysl, zejména těžba nebo hutnictví. Což nám ukáží i grafy níže.

Graf 4: Zaměstnanost v průmyslu a stavebnictví v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji

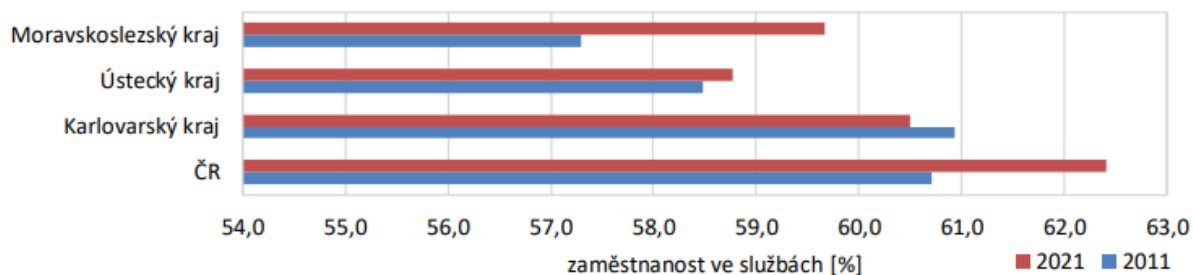
Zdroj: MMR ČR (2024)

Graf zobrazuje podíl zaměstnanosti v průmyslu a stavebnictví v České republice a ve strukturálně postižených regionech v letech 2011 (červené sloupce) a 2021 (modré sloupce). V České republice jako celku došlo mezi lety 2011 a 2021 k mírnému poklesu podílu zaměstnanosti v průmyslu a stavebnictví, což odráží pokračující transformaci ekonomiky směrem ke službám a moderním technologiím. Tento trend naznačuje vyšší diverzifikaci hospodářství a adaptaci na současné ekonomické výzvy.

Naopak strukturálně postižené regiony vykazují vyšší podíl zaměstnanosti v průmyslu a stavebnictví v obou sledovaných obdobích, což ukazuje na jejich silnou závislost na těchto tradičních odvětvích. I když v některých regionech došlo k mírnému poklesu, jejich ekonomika zůstává méně diverzifikovaná, což může vysvětlovat i vyšší míru nezaměstnanosti a nižší HDP na obyvatele, jak ukazují předchozí grafy. Nejvýraznější závislost na průmyslu a stavebnictví je viditelná v Moravskoslezském kraji, který má nejvyšší podíl zaměstnanosti v těchto sektorech v roce 2021.

Graf jasně ukazuje, že strukturálně postižené regiony mají vyšší podíl zaměstnanosti v průmyslu a stavebnictví než celá Česká republika, což svědčí o jejich ekonomické závislosti na těchto odvětvích. Tato struktura zaměstnanosti činí tyto regiony zranitelnějšími vůči ekonomickým změnám, jako jsou technologické inovace, automatizace či změny

na globálním trhu. Diverzifikace ekonomiky a podpora rozvoje služeb a moderních odvětví jsou proto klíčové pro jejich dlouhodobou udržitelnost a ekonomický růst.

Graf 5: Zaměstnanost ve službách v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji

Zdroj: MMR ČR (2024)

Výše uvedený graf zobrazuje podíl zaměstnanosti ve službách v České republice a ve strukturálně postižených regionech v letech 2011 (modré sloupce) a 2021 (červené sloupce).

V České republice došlo mezi lety 2011 a 2021 k výraznému nárůstu podílu zaměstnanosti ve službách, což odráží pokračující transformaci ekonomiky směrem k terciárnímu sektoru. Tento vývoj je v souladu s globálními trendy, kde služby tvoří klíčový pilíř moderních ekonomik, a ukazuje na vysokou míru diverzifikace hospodářství.

Na rozdíl od toho strukturálně postižené regiony vykazují nižší podíl zaměstnanosti ve službách ve srovnání s celostátním průměrem. Ačkoli i v těchto regionech došlo k určitému nárůstu, jejich ekonomika zůstává výrazně více závislá na průmyslu a stavebnictví. To svědčí o pomalejší transformaci hospodářské struktury, což může přispívat k jejich ekonomickým problémům a vyšší nezaměstnanosti. Zejména v Ústeckém kraji je podíl zaměstnanosti ve službách výrazně nižší než v celém Česku, což ukazuje na jeho přetrvávající orientaci na průmyslovou výrobu.

5. ANALÝZA VYUŽÍVÁNÍ PROSTŘEDKŮ Z OPERAČNÍHO PROGRAMU SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE

Kapitola se zaměřuje na přehled a hodnocení realizace Operačního programu Spravedlivá transformace v České republice, který vznikl jako reakce na klimatickou politiku Evropské unie a potřebu zmírnit sociální a ekonomické dopady přechodu na nízkouhlíkové hospodářství v nejvíce zasažených regionech.

Úvodní část kapitoly představuje základní rámec programu – jeho vznik, cíle, způsobilé regiony a principy rozdělování finančních prostředků. Následuje analýza konkrétního využívání těchto prostředků ve třech vybraných strukturálně postižených krajích – Moravskoslezském, Karlovarském a Ústeckém. Zvláštní důraz je kladen na identifikaci hlavních oblastí podpory, efektivitu čerpání, míru realizace projektů a kapacitu jednotlivých regionů využívat dostupné finanční nástroje.

Cílem kapitoly je zhodnotit, do jaké míry jsou prostředky z Operačního programu Spravedlivá transformace využívány v souladu s deklarovanými cíli programu a potřebami regionů, a posoudit jejich přínos k socioekonomické transformaci uhelných oblastí v České republice.

5.1 Operační program Spravedlivá transformace

Operační program Spravedlivá transformace vznikl jako reakce na klimatickou politiku Evropské unie a její závazek dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050. Tento cíl je součástí Evropské zelené dohody (European Green Deal), která stanovuje strategii udržitelného růstu s důrazem na dekarbonizaci evropské ekonomiky (Evropská komise, 2020).

Přechod k uhlíkově neutrálnímu hospodářství představuje pro některé regiony významnou výzvu, zejména pro oblasti závislé na fosilních palivech a energeticky náročném průmyslu. Tato skutečnost vedla k vytvoření Fondu spravedlivé transformace, jehož prostřednictvím EU poskytuje finanční podporu na zmírnění sociálních a ekonomických dopadů transformace (Evropská komise, 2021).

Fond spravedlivé transformace je součástí širšího Mechanismu spravedlivé transformace, který zahrnuje:

- Fond spravedlivé transformace poskytuje nevratné dotace na podporu udržitelných investic.

- Investiční program Spravedlivé transformace – zaměřený na podporu soukromých investic prostřednictvím Evropské investiční banky.
- Mechanismus půjček pro veřejný sektor určený pro investice do veřejné infrastruktury v dotčených regionech (Evropská investiční banka, 2021).

5.1.1 Cíle programu Spravedlivá transformace

Hlavním posláním operační program Spravedlivá transformace je pomoci strukturálně postiženým regionům přizpůsobit se změnám souvisejícím s útlumem uhlíkově náročného průmyslu. Mezi klíčové cíle programu patří:

- Diverzifikace a modernizace ekonomiky – podpora nových průmyslových odvětví s nižší uhlíkovou stopou.
- Vytváření nových pracovních míst – snižování závislosti na těžebním a energetickém sektoru.
- Podpora inovací a výzkumu – investice do nových technologií a startupů.
- Zvýšení kvalifikace pracovníků – rekvalifikace a vzdělávací programy pro pracovníky z dotčených sektorů.
- Ochrana životního prostředí – projekty na obnovu území postižených těžbou a snížení ekologické zátěže (MZP ČR, 2022).

5.1.2 Regiony způsobilé k čerpání podpory

Evropská komise identifikovala nejvíce postižené regiony, které jsou způsobilé čerpat prostředky z Fondu spravedlivé transformace. V České republice se jedná o tři uhelné regiony s historickou závislostí na těžbě uhlí a energeticky náročném průmyslu:

- Karlovarský kraj – nejmenší z uhelných regionů, ekonomická restrukturalizace a rozvoj nových odvětví (např. cestovní ruch, lázeňství).
- Moravskoslezský kraj – dlouhodobá závislost na těžbě černého uhlí a hutnictví, potřeba technologické modernizace.
- Ústecký kraj – ukončení těžby hnědého uhlí, nutná ekologická sanace průmyslových oblastí.

Tyto kraje byly vybrány na základě pěti klíčových ukazatelů, které odrážejí jejich současný stav a potřebu podpory pro přechod na nízkouhlíkové hospodářství:

- Počet obyvatel – demografický faktor ovlivňující ekonomickou aktivitu v regionu.
- Hrubý domácí produkt (HDP) – ekonomická výkonnost a míra rozvoje regionu.
- Nezaměstnanost – indikátor ekonomických problémů regionu.
- Plocha dotčená těžbou – rozsah území, které vyžaduje ekologickou obnovu.
- Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji – ukazatel inovační kapacity regionu (MZP ČR, 2022).

5.1.3 Finanční rámec a rozdělení prostředků

Pro Českou republiku bylo z tohoto fondu vyčleněno 42,7 miliardy Kč, přičemž po odečtení prostředků na technickou pomoc je k přímému využití určeno 41,0 miliardy Kč. Na základě dříve uvedených kritérií je rozdělení prostředků následující:

- Karlovarský kraj – 6,3 miliardy Kč (15,3 % celkové alokace)
- Počet obyvatel: 295 tis.
- HDP na osobu: 327 018 Kč
- Nezaměstnanost: 3,5 %
- Plocha dotčená těžbou: 2,23 %
- Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji na 1 000 zaměstnanců: 2,56

Moravskoslezský kraj – 18,9 miliardy Kč (46,1 % celkové alokace)

- Počet obyvatel: 1 204 tis.
- HDP na osobu: 411 970 Kč
- Nezaměstnanost: 4,0 %
- Plocha dotčená těžbou: 1,88 %
- Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji na 1 000 zaměstnanců: 13,86

Ústecký kraj – 15,8 miliardy Kč (38,6 % celkové alokace)

- Počet obyvatel: 821 tis.
- HDP na osobu: 361 940 Kč
- Nezaměstnanost: 3,2 %
- Plocha dotčená těžbou: 3,04 %
- Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji na 1 000 zaměstnanců: 5,33

Podíl finančních prostředků mezi kraje byl stanoven na základě kombinace demografických a ekonomických faktorů, přičemž klíčovým ukazatelem byl počet obyvatel, který odráží celkovou absorpční kapacitu regionu. Další kritéria, jako je hrubý domácí produkt na osobu a míra nezaměstnanosti, pomáhají identifikovat ekonomickou zranitelnost regionu a potřebu intervencí (MZP ČR, 2022).

5.2 Karlovarský kraj

Karlovarský kraj patří mezi nejmenší a zároveň nejméně zasažené regiony České republiky. V rámci Operačního programu Spravedlivá transformace disponuje alokací ve výši 6,3 miliardy Kč, což představuje nejnižší objem mezi podporovanými kraji. Relativně nižší alokace odpovídá jak velikosti regionu, tak také jeho menší institucionální kapacitě ve srovnání s Moravskoslezským či Ústeckým krajem. Přesto se jedná o částku, která při účelném využití může významně přispět k řešení dlouhodobých socioekonomických výzev, kterým kraj čelí – zejména v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti, digitalizace, podnikatelského prostředí a environmentálních otázek.

K lednu 2025 bylo z celkové alokace 6,3 miliardy Kč vyhlášeno 5,1 miliardy Kč (tj. přibližně 81 %). V rámci těchto výzev bylo podáno 166 žádostí o podporu v celkovém objemu 5,7 miliardy Kč, což poukazuje na dobrou připravenost regionálních aktérů a soulad projektových záměrů s cíli programu. Výběrová komise schválila 110 projektů za celkem 4,5 miliardy Kč. Do fáze realizace vstoupilo již 96 projektů, přičemž objem prostředků přidělený těmto realizacím činí přibližně 3,9 miliardy Kč.

Z hlediska ukončených projektů bylo do konce roku 2024 finálně certifikováno a uzavřeno 13 projektů, jejichž hodnota dosahuje 52 milionů Kč. Celkem bylo z Operačního programu Spravedlivá transformace proplaceno 252 milionů Kč, tedy přibližně 6 % z celkové alokace. Tento poměr odpovídá skutečnosti, že většina projektů se nachází v realizační nebo přípravné fázi. Postupné zrychlování čerpání se očekává ve střednědobém horizontu, zejména u strategických projektů a technicky náročnějších výzev.

Celkově lze konstatovat, že Karlovarský kraj úspěšně vstoupil do implementace Operačního programu Spravedlivá transformace. Navzdory skromnějším finančním prostředkům ve srovnání s většími kraji vykazuje vysoký podíl schválených projektů vůči podaným žádostem, rostoucí míru realizace a zvyšující se tempo čerpání. Předpoklady pro efektivní využití finanční pomoci tedy existují a budou závislé především na schopnosti krajských

institucí udržet administrativní kontinuitu a rozvíjet partnerské vazby mezi veřejnou, vzdělávací a podnikatelskou sférou.

5.2.1 Analýza vybraných projektových výzev

Na základě dostupných údajů lze v Karlovarském kraji identifikovat několik klíčových oblastí, ve kterých jsou prostředky z Operačního programu Spravedlivá transformace využívány nejvýrazněji. Mezi nejvýznamnější výzvy z hlediska objemu finančních prostředků patří:

Strategické projekty Karlovarského kraje

- **Modernizace Střední uměleckoprůmyslové školy keramické a sklářské**
 - Projekt se zaměřuje na komplexní rekonstrukci a modernizaci prostor školy včetně technologického vybavení. Cílem je vytvořit moderní vzdělávací zázemí pro výuku tradičních řemesel spojených s regionální identitou Karlovarska.
 - Celkové náklady projektu činí přibližně 1,3 miliardy Kč, z toho 1,1 miliardy Kč pokrývá Operační program Spravedlivá transformace, zbývající část financuje kraj a zřizovatel školy. Projekt je ve fázi realizace, probíhají stavební úpravy.

- **Centrum lázeňského výzkumu**
 - Projekt zaměřený na podporu výzkumu a inovací v oblasti balneologie, lázeňství a zdravotní prevence. Centrum má sloužit jako mezioborová platforma pro spolupráci vědeckých institucí, zdravotnických zařízení a lázeňských domů. Součástí projektu je výstavba výzkumné infrastruktury, akreditace specializovaných laboratoří a rozvoj výukových kapacit.
 - Celkový rozpočet projektu činí přibližně 249 milionů Kč, z čehož 212 milionů Kč má být hrazeno z Operačního programu Spravedlivá transformace. Projekt je v realizační fázi, přičemž do konce roku 2024 bylo využito cca 110 milionů Kč. Dokončení výstavby a spuštění plného provozu centra se předpokládá v průběhu roku 2027 (MŽP, 2020).

Odborné učebny

Výzva zaměřená na modernizaci a technické vybavení odborných učeben pro střední školy zaznamenala 15 podaných žádostí v hodnotě 370 milionů Kč. Výběrovou komisí bylo schváleno 13 žádostí, všechny projekty jsou aktuálně v realizaci. Celková výše přislíbeného

příspěvku z EU činí 338 milionů Kč. Ke sledovanému období nebyl žádný z projektů finálně certifikován, ani proplacen, což odpovídá jejich stavebnímu a přípravnému stádiu.

Konektivita škol

Jedna z výzev s nejvyšším počtem žádostí (46), z nichž všechny byly schváleny a realizovány. Celkový příspěvek EU činí přibližně 270 milionů Kč. Jedenáct projektů bylo dokončeno, přičemž proplaceno bylo přes 47 milionů Kč. Tato výzva patří mezi nejefektivněji administrované v Karlovarském kraji.

Inovativní projekty oběhového hospodářství

Tato výzva zatím vykazuje nejnižší čerpání. Byl podán jediný projekt, který zatím nebyl schválen, realizován ani proplacen. I přes alokaci ve výši 100 milionů Kč nebyly zatím využity žádné prostředky. Je pravděpodobné, že projekty v této oblasti narážejí na nízkou připravenost nebo chybějící odborné kapacity v regionu.

Vouchery pro podnikatele

V rámci této výzvy byla podána a schválena jediná žádost ve výši 30 milionů Kč. Projekt je v realizaci, přičemž již bylo proplaceno přes 16 milionů Kč. Výzva je zaměřena na podporu malých a středních podnikatelů formou flexibilního financování, a přestože byl zájem nižší, lze ji považovat za pilotní projekt s potenciálem dalšího rozšíření.

5.3 Moravskoslezský kraj

Moravskoslezský kraj disponuje nejvyšší alokací v rámci Operačního programu Spravedlivá transformace, a to ve výši 18,9 miliardy Kč. Tento objem představuje největší podíl mezi třemi podporovanými regiony v České republice. Vysoká míra podpory reflektuje jak historickou závislost regionu na těžkém průmyslu a těžbě uhlí, tak i rozsah strukturálních změn, které kraj v důsledku dekarbonizačních politik musí v následujících letech zvládnout.

K lednu 2025 bylo z této částky vyhlášeno více než 12,8 miliardy Kč (přibližně 68 %), na základě čehož bylo podáno celkem 389 žádostí v hodnotě přibližně 16,5 miliardy Kč. Z toho je patrný výrazný převis poptávky nad dostupnou alokací, což dokládá nejen vysoký zájem žadatelů, ale také připravenost regionálních aktérů realizovat projekty přispívající k transformaci hospodářství. Tento převis poptávky je z makroekonomického hlediska pozitivním signálem, neboť naznačuje existenci projektových záměrů a připravenost institucí čerpat veřejnou podporu účelně a efektivně.

Výběrová komise schválila 225 projektů v celkové hodnotě 12,5 miliardy Kč. To znamená, že více než polovina podaných projektových žádostí prošla úspěšně hodnocícím procesem. K právnímu uzavření došlo u více než 100 projektů, přičemž 176 z nich již vstoupilo do fáze realizace s alokovanými prostředky ve výši 10,9 miliardy Kč.

Proces čerpání prostředků probíhá postupně – do ledna 2025 bylo zcela uzavřeno a certifikováno 52 projektů, jejichž hodnota činí přibližně 137 milionů Kč. Celkově bylo ke sledovanému období proplaceno již 1,7 miliardy Kč z prostředků EU. Přestože je většina financí stále ve fázi realizace, počet ukončených a proplacených projektů se postupně zvyšuje, což je pozitivním indikátorem schopnosti regionu využít přidělené prostředky v rámci stanoveného programového období.

Celkově lze konstatovat, že implementace Operačního programu Spravedlivá transformace v Moravskoslezském kraji probíhá efektivně. Vysoký počet podaných i schválených žádostí, rostoucí podíl projektů ve fázi realizace i pravidelně navyšované proplacené částky svědčí o dobře nastaveném systému hodnocení, schvalování a realizace projektů. Tento proces je navíc podpořen spoluprací mezi krajskou samosprávou, Agenturou pro regionální rozvoj, podnikatelskou sférou a vzdělávacími institucemi.

5.3.1 Analýza vybraných projektových výzev

Na základě dostupných dat lze identifikovat několik klíčových oblastí, ve kterých byly prostředky z Operačního programu Spravedlivá transformace v Moravskoslezském kraji využívány nejintenzivněji. Mezi nejvýznamnější výzvy z hlediska objemu finančních prostředků patří:

Strategické projekty

Z finančního hlediska představují strategické projekty nejvýznamnější část alokace v rámci Operačního programu Spravedlivá transformace v Moravskoslezském kraji. Z celkového objemu podaných žádostí v objemu 13,6 miliardy Kč bylo ke konci roku 2024 z fondů EU skutečně využito přibližně 9,2 miliardy Kč, a to jak na fázi projektové dokumentace, přípravných studií ale také na stavební realizaci, technologické zajištění a provozní fázi jednotlivých strategických projektů. Čerpání zbylých finančních prostředků je naplánováno v pokročilejší fázi operačního programu. Tato struktura čerpání odpovídá běžnému vývoji velkých infrastrukturních investic s delší dobou návratnosti, kde klíčové náklady přicházejí až v

pokročilejších fázích implementace, přičemž rozhodující část se váže na nákladové etapy výstavby a vybavení jednotlivých projektů. Mezi nejvýznamnější strategické projekty patří:

- **Černá kostka**

- Projekt nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Jeho cílem je vytvořit moderní multifunkční prostor pro vzdělávání, výzkum, kulturu i komunitní aktivity. Stavba má ambici stát se architektonickou dominantou města a zároveň centrem znalostní infrastruktury regionu. K lednu 2025 se projekt nachází ve fázi přípravných stavebních prací, přičemž bylo již vydáno stavební povolení a probíhá výběr zhotovitele stavební části.
- Finanční rámec projektu Černá kostka činí přibližně 2,6 miliardy Kč. Z toho přibližně 1,6 miliardy Kč bude hrazeno z fondů Evropské unie prostřednictvím Operačního programu Spravedlivá transformace. Zbylé náklady ponесou Moravskoslezský kraj a město Ostrava společně, přičemž kraj uhradí přibližně 950 milionů Kč, z čehož Statutární město Ostrava přispěje částkou kolem 300 milionů Kč.“ Projekt v současnosti čerpá prostředky především na projektovou dokumentaci a přípravné práce, hlavní čerpání prostředků z EU se očekává v letech 2025–2027.

- **EDEN Karviná**

- Transformace bývalého areálu dolu Barbora na centrum moderního vzdělávání, výzkumu a podnikání. Projekt klade důraz na environmentální udržitelnost a bude sloužit jako modelová ukázka pro rekultivaci a nové využití brownfieldových ploch. K začátku roku 2025 je projekt ve fázi hodnocení před samotným procesem realizace.
- Rozpočet projektu EDEN Karviná se pohybuje kolem 2,98 miliardy Kč. Z této částky má být přibližně 2,5 miliardy Kč hrazeno z fondů EU, konkrétně z Operačního programu Spravedlivá transformace. Moravskoslezský kraj se podílí částkou přesahující 400 milionů Kč, zatímco zbývající náklady budou pokryty z dalších veřejných zdrojů. Hlavní čerpání fondů EU se očekává od druhé poloviny roku 2025.

- **CirkArena**

- Inovativní kulturně-společenský projekt zaměřený na podporu kreativních odvětví a kulturního průmyslu. Jeho součástí bude prostor pro cirkusová umění, performance, workshopy a další akce, které přispějí k oživení veřejného prostoru a zvýšení atraktivity městského prostředí. Projekt je aktuálně ve fázi realizace.
- Celkový rozpočet projektu činí přibližně 2,2 miliardy Kč, přičemž více než 1,8 miliardy Kč bude financováno z Operačního programu Spravedlivá transformace. Zbývající prostředky poskytne město Ostrava a další partneři. Hlavní fáze čerpání z fondů EU je plánována na roky 2025–2026 (MŽP, 2020).

Odborné učebny

Tato výzva měla původní alokaci 226 milionů Kč a byla zaměřena na rozvoj infrastruktury odborného vzdělávání. Výzva zaznamenala 56 schválených projektů, přičemž 54 je již v realizaci a 23 bylo úspěšně dokončeno a certifikováno. Proplaceno bylo přes 44 milionů Kč. Tento typ podpory má výrazný multiplikační efekt, protože zlepšuje kvalitu lidského kapitálu v regionu. Vzhledem k vysoké míře realizace a rychlému dokončování projektů se očekává, že zbytek prostředků bude proplacen v průběhu následujících měsíců.

Konektivita škol

Výzva s alokací 177 milionů Kč cílila na zlepšení digitální infrastruktury základních a středních škol. Příspěvek EU činil přes 181 milionů Kč a většina z 50 schválených projektů je již realizována nebo uzavřena (28 finálně certifikovaných). Proplacené prostředky dosahují téměř 88 milionů Kč. Tato výzva patří mezi nejlépe administrativně zvládnuté z hlediska rychlosti implementace. Zbývající prostředky se vážou k projektům, které jsou těsně před dokončením nebo čekají na certifikaci.

Vouchery pro podnikatele

I když výzva zaznamenala pouze jeden schválený projekt, objem podpory činí celých 230 milionů Kč. Projekt je v realizaci a proplaceno bylo zatím více než 106 milionů Kč. Podpora podnikání formou voucherů může hrát důležitou roli v podpoře malých a středních podniků v regionu. Zbývající finance budou čerpány postupně dle harmonogramu realizace.

Inovativní projekty oběhového hospodářství

Tato výzva je zatím na začátku implementace. Ze tří podaných žádostí byla schválena jedna, avšak projekt ještě nebyl realizován. Přestože alokace činí 300 milionů Kč, dosud nebyly prostředky proplaceny, což poukazuje na potřebu další metodické podpory v této oblasti.

5.4 Ústecký kraj

Ústecký kraj je regionem, který dlouhodobě čelí řadě socioekonomických problémů souvisejících s útlumem těžkého průmyslu, vysokou nezaměstnaností a nízkou úrovní vzdělání. V rámci Operačního programu Spravedlivá transformace má kraj k dispozici celkovou alokaci ve výši 15,8 miliardy Kč. Tato částka představuje druhou nejvyšší podporu v rámci tří podporovaných krajů. Výše této alokace reflektuje rozsah potřeb regionu a náročnost transformace jeho ekonomické struktury.

K lednu 2025 bylo na území Ústeckého kraje vyhlášeno již 17,2 miliardy Kč, což dokonce překračuje původní alokaci, což naznačuje mimořádně vysoký zájem o čerpání prostředků a pružnou reakci systému výzev. Bylo podáno celkem 306 žádostí v hodnotě 15 miliard Kč. Z toho Výběrová komise schválila 152 projektů, jejichž celkový objem činí 8,5 miliardy Kč. V realizační fázi se aktuálně nachází 119 projektů s alokovaným objemem 7,1 miliardy Kč. Přestože bylo zatím zcela uzavřeno a certifikováno pouze 8 projektů za 129 milionů Kč, z prostředků EU bylo již proplaceno 960 milionů Kč.

Ústecký kraj se tak nachází v aktivní fázi transformace, přičemž důraz je kladen jak na strategické projekty, tak na široké spektrum menších výzev. Klíčové bude udržet tempo realizace a zvyšovat podíl certifikovaných a finálně proplacených projektů. Vysoce diverzifikované zaměření výzev zároveň odráží komplexní potřeby kraje a snahu o strukturální obnovu v oblastech vzdělávání, výzkumu, podnikání, infrastruktury i udržitelného rozvoje.

5.4.1 Analýza vybraných projektových výzev

Na základě dostupných dat lze identifikovat několik klíčových oblastí, ve kterých byly prostředky z Operačního programu Spravedlivá transformace v Ústeckém kraji využívány nejintenzivněji. Mezi nejvýznamnější výzvy z hlediska objemu finančních prostředků patří:

Strategické projekty

- **Region univerzitě, univerzita regionu (RUR)**
 - Strategický projekt zaměřený na komplexní posílení vysokoškolské infrastruktury a přenos výzkumných poznatků do praxe. Cílem je podpořit technologický rozvoj, inovace a propojení akademického prostředí s hospodářskými potřebami regionu.
 - Celkový rozpočet projektu činí 1,3 miliardy Kč, přičemž z Operačního programu Spravedlivá transformace bude hrazeno přibližně 1,1 miliardy Kč. Do konce roku 2024 bylo využito zhruba 320 milionů Kč, především na projektové práce a první etapu výstavby. Projekt má být dokončen do konce roku 2026.

- **GET Centre UJEP**
 - Projekt Univerzity Jana Evangelisty Purkyně zaměřený na výstavbu špičkového výzkumného a vzdělávacího centra v oblasti environmentálních technologií, udržitelného rozvoje a materiálových inovací. Centrum bude poskytovat zázemí pro mezioborový výzkum a spolupráci s průmyslovými partnery, přičemž má ambici stát se lídrem v oblasti zelených technologií v ČR.
 - Celkový rozpočet projektu činí přibližně 1,1 miliardy Kč, z čehož 980 milionů Kč bude financováno z Operačního programu Spravedlivá transformace. Projekt je v pokročilé fázi realizace. Předběžně se počítalo, že ukončení realizace proběhne již 31. 12. 2024, z důvodu zpoždění stavebních prací se tento termín přesunul na polovinu roku 2025 (MŽP, 2020).

Odborné učebny

Výzva zaznamenala mimořádný zájem – bylo podáno i schváleno 33 žádostí v celkové hodnotě přes 845 milionů Kč. Všechny projekty jsou aktuálně v realizaci a pět z nich bylo již finálně uzavřeno. Z prostředků EU bylo proplaceno téměř 139 milionů Kč.

Konektivita škol

Stejně jako u odborných učeben došlo k plnému schválení všech 33 podaných žádostí. Projekty v hodnotě přes 309 milionů Kč jsou převážně v realizaci, jeden z nich byl již dokončen. Proplacené prostředky dosahují více než 3,7 milionu Kč.

Inovativní a pilotní projekty oběhového hospodářství

Výzva s alokací 940 milionů Kč zaznamenala 5 podaných žádostí, z nichž byly 2 schváleny. Oba schválené projekty jsou v realizaci a představují důležitý krok k podpoře udržitelných technologií. Přestože k lednu 2025 nebyl žádný projekt z této výzvy uzavřen, očekává se jejich postupné dokončování v následujícím období.

Vouchery pro podnikatele

Jediný projekt v hodnotě 150 milionů Kč byl schválen i realizován. Přes 67 milionů Kč bylo již proplaceno. Tato výzva cílí na podporu malých a středních podniků a představuje důležitý nástroj podpory podnikavosti a inovací v regionu.

5.5 Analýza rozdílů mezi kraji

Tabulka 1: Finanční prostředky podané v jednotlivých výzvách (v Kč)

Žadosti podané v jednotlivých výzvách					
Kraj	Strategické projekty	Podpora školství	Projekty oběhového hospodářství	Vouchery pro podnikatele	Obnova území
Karlovarský kraj	3 639 728 953	895 408 228	91 175 000	30 000 000	534 092 115
Moravskoslezský kraj	13 654 026 188	581 759 124	25 353 539	230 000 000	969 122 517
Ústecký kraj	7 841 941 716	1 700 369 564	647 088 088	150 000 000	775 248 663

Zdroj: MŽP (2025), Vlastní zpracování

Srovnání žádostí podaných v jednotlivých výzvách napříč třemi strukturálně postiženými regiony – Karlovarským, Ústeckým a Moravskoslezským krajem – odhaluje výrazné rozdíly ve struktuře a výši poptávky po podpoře z Operačního programu Spravedlivá transformace.

Nejvyšší intenzita podaných žádostí v oblasti strategických projektů připadá na Moravskoslezský kraj, kde tento typ záměrů přesahuje hodnotu 13,6 miliardy Kč. Tímto kraj výrazně předčí Ústecký kraj (7,8 miliardy Kč) i Karlovarský kraj (3,6 miliardy Kč). Tento náskok lze přičíst především vyšší úrovni připravenosti rozsáhlých investičních záměrů a zkušenostem s řízením komplexních projektů, jako jsou například Černá kostka, EDEN nebo REFRESH.

Pokud jde o investice do vzdělávání, Ústecký kraj zaujímá vedoucí pozici – s žádostmi přesahujícími 1,7 miliardy Kč. To signalizuje systematické úsilí o modernizaci školských zařízení. V tomto ohledu překonává jak Karlovarský kraj (895 milionů Kč), tak Moravskoslezský kraj, který dosahuje nejnižší hodnoty (582 milionů Kč), pravděpodobně v důsledku předchozích investic do této oblasti.

U projektů zaměřených na oběhové hospodářství je největší aktivita zaznamenána v Ústeckém kraji – s podanými žádostmi v objemu 647 milionů Kč. Naopak Moravskoslezský kraj (25 milionů Kč) a Karlovarský kraj (91 milionů Kč) zde výrazně zaostávají. Ústecký kraj tak prokazuje progresivní přístup k ekologickým tématům a udržitelným technologiím.

Výzva na podnikatelské vouchery byla nejlépe využita v Moravskoslezském kraji, kde žadatelé podali návrhy v hodnotě 230 milionů Kč. Ústecký kraj následuje se 150 miliony Kč, zatímco Karlovarský kraj podal žádosti pouze ve výši 30 milionů Kč. Tento rozdíl poukazuje na různorodost podnikatelského prostředí a odlišnou míru zapojení firem do transformačních procesů.

Revitalizace území bývalých těžebních lokalit dominuje opět v Moravskoslezském kraji (969 milionů Kč), následovaném Ústeckým (775 milionů Kč) a Karlovarským krajem (534 milionů Kč). Rozdíl v hodnotách odpovídá rozloze dotčených území a míře zatížení krajiny průmyslovou minulostí.

Souhrnně lze konstatovat, že Moravskoslezský kraj si udržuje dominantní postavení především v oblastech strategických projektů a regenerace území. Ústecký kraj se vymezuje svou aktivitou v oblasti vzdělávacích a environmentálně orientovaných projektů, zatímco Karlovarský kraj se v celkovém objemu žádostí drží spíše na nižších hodnotách, což může souviset s jeho rozlohou i kapacitními limity při přípravě projektových záměrů, kromě podpory školství, což odpovídá, jak menší velikosti regionu, tak i nižší projektové připravenosti v některých oblastech.

Tabulka 2: Finanční prostředky schválené výběrovou komisí (v Kč)

Žádosti schválené výběrovou komisí					
Kraj	Strategické projekty	Podpora školství	Projekty oběhového hospodářství	Vouchery pro podnikatele	Obnova území
Karlovarský kraj	3 357 137 754	608 383 812	0	30 000 000	397 151 903
Moravskoslezský kraj	10 605 593 302	410 936 585	25 353 539	230 000 000	811 307 692
Ústecký kraj	3 933 762 846	1 155 086 603	647 088 088	150 000 000	359 227 507

Zdroj: MŽP (2025), Vlastní zpracování

Dále je vhodné se zaměřit na schválené žádosti, které představují konkrétní výstupy hodnoticího procesu a ukazují reálnou míru přeměny podaných návrhů na podpořené projekty.

Moravskoslezský kraj nadále zaujímá první místo v objemu schválených strategických projektů, které přesahují 10,6 miliardy Kč. Ústecký kraj následuje s částkou 3,9 miliardy Kč, zatímco Karlovarský kraj dosahuje 3,35 miliardy Kč. Tyto údaje potvrzují, že Moravskoslezský kraj má nejen vyšší ambice v oblasti strategických záměrů, ale také silnější kapacitu pro jejich úspěšné schválení.

V oblasti školství si Ústecký kraj udržel vedoucí pozici i po vyhodnocení výzev – s více než 1,15 miliardy Kč na schválené projekty. Karlovarský kraj následuje se 608 miliony Kč, přičemž Moravskoslezský kraj zůstává nejnižší s 411 miliony Kč. Rozdíl zde může nadále odrážet již existující úroveň školské infrastruktury v Moravskoslezském regionu.

Z hlediska oběhového hospodářství se situace oproti podaným žádostem nezměnila – Ústecký kraj zůstává jediným regionem, kde byly tyto projekty výběrovou komisí schváleny

(647 milionů Kč). Karlovarský kraj zde nezískal žádné schválené projekty, což může signalizovat buď slabší kvalitu návrhů, nebo nižší počet předložených záměrů v dané oblasti.

V rámci podpory podnikatelů zůstává pořadí beze změn. Moravskoslezský kraj má schválené projekty v hodnotě 230 milionů Kč, Ústecký kraj 150 milionů Kč a Karlovarský kraj opět 30 milionů Kč. To potvrzuje konzistentnost v přístupu jednotlivých regionů k podnikatelskému segmentu.

V oblasti obnovy území si nejlépe vedl Moravskoslezský kraj s projekty za více než 811 milionů Kč. Karlovarský kraj se umístil na druhé pozici (397 milionů Kč), zatímco Ústecký kraj zůstává s 359 miliony Kč na třetím místě. Tato skutečnost ukazuje na úspěšnost Moravskoslezského kraje při transformaci post těžební krajiny v reálně podpořené projekty.

Tabulka 3: Finanční prostředky projektů v realizaci (v Kč)

Projekty v realizaci					
Kraj	Strategické projekty	Podpora školství	Projekty oběhového hospodářství	Vouchery pro podnikatele	Obnova území
Karlovarský kraj	2 954 056 808	607 405 829	0	30 000 000	251 848 450
Moravskoslezský kraj	9 274 951 859	402 234 672	25 353 539	230 000 000	692 065 525
Ústecký kraj	3 035 963 795	1 151 487 848	647 088 088	150 000 000	262 554 001

Zdroj: MŽP (2025), Vlastní zpracování

Analýza projektů ve fázi realizace přináší důležitý pohled na míru skutečné implementace schválených žádostí. Tyto údaje umožňují sledovat, do jaké míry jsou transformační aktivity uváděny do praxe.

V oblasti strategických projektů se potvrzuje dominantní postavení Moravskoslezského kraje, kde probíhá realizace v objemu přes 9,2 miliardy Kč. Ústecký kraj se pohybuje kolem 3 miliard Kč a Karlovarský kraj zhruba na 2,95 miliardy Kč. Tento rozdíl odráží kapacitní a organizační výhodu Moravskoslezska, pokud jde o převod investičních záměrů do realizační fáze.

Co se týče podpory školství, nejvyšší částka realizovaných projektů připadá na Ústecký kraj, který překročil hranici 1,15 miliardy Kč. Karlovarský kraj se drží těsně pod touto hodnotou, zatímco Moravskoslezský kraj realizuje projekty za méně než polovinu této částky. Regionální rozdíly v této oblasti lze přičíst specifickým prioritám a předchozím investicím do vzdělávací infrastruktury.

V rámci projektů oběhového hospodářství zaznamenal realizaci pouze Ústecký kraj s částkou 647 milionů Kč. V Karlovarském kraji nebyla realizována žádná aktivita, Moravskoslezský kraj

eviduje pouze 25 milionů Kč. Ústecký kraj tak potvrzuje svou vedoucí roli v oblasti ekologické transformace.

Vouchery pro podnikatele se bez výkyvů realizují napříč kraji – Moravskoslezský kraj s 230 miliony Kč, Ústecký s 150 miliony Kč a Karlovarský se 30 miliony Kč. To poukazuje na stabilní průběh implementace tohoto typu výzev.

U obnovy území je opět nejsilnější Moravskoslezský kraj s objemem projektů v realizaci přesahujícím 692 milionů Kč. Ústecký kraj a Karlovarský kraj jsou v této oblasti relativně vyrovnané s částkami pohybujícími se kolem 260 a 250 milionů Kč.

Souhrnně lze konstatovat, že Moravskoslezský kraj v realizaci projektů potvrzuje své dominantní postavení v rámci strategických investic i revitalizace území. Ústecký kraj si udržuje aktivní roli zejména v oblasti školství a environmentálních projektů. Karlovarský kraj, ačkoli menší co do rozsahu alokace, se drží v realizaci na stabilní úrovni, zejména v oblasti vzdělávání a obnovy území.

Tabulka 4: Finanční prostředky ukončených projektů (v Kč)

Projekty ukončené					
Kraj	Strategické projekty	Podpora školství	Projekty oběhového hospodářství	Vouchery pro podnikatele	Obnova území
Karlovarský kraj	0	49 581 120	0	0	2 758 682
Moravskoslezský kraj	0	134 300 932	0	0	3 550 837
Ústecký kraj	0	125 947 031	647 088 088	0	1 861 041

Zdroj: MŽP (2025), Vlastní zpracování

Při hodnocení stavu dokončených projektů lze konstatovat, že k lednu 2025 byl podíl ukončených aktivit v rámci Operačního programu Spravedlivá transformace poměrně nízký. Většina záměrů je nadále ve fázi realizace, a tak se zatím jedná pouze o první vlnu projektů dotažených do finální fáze.

Z hlediska strategických projektů nebyl v žádném z dotčených krajů dokončen ani jeden. Tento výsledek je však vzhledem k rozsahu, komplexnosti a délce přípravného i stavebního procesu těchto projektů zcela logický.

Nejvyšší úroveň dokončených projektů je patrná v oblasti školství. Moravskoslezský kraj zde vykázal ukončené projekty za 134 milionů Kč, následován Ústeckým krajem s objemem přibližně 126 milionů Kč. Karlovarský kraj uzavřel vzdělávací záměry v hodnotě 50 milionů Kč.

Výjimečnou situaci představuje Ústecký kraj, který v oblasti oběhového hospodářství již úspěšně ukončil projekt s mimořádným objemem 647 milionů Kč. V Karlovarském ani Moravskoslezském kraji zatím žádný projekt tohoto typu ukončen nebyl.

V případě podpory podnikatelů prostřednictvím voucherů nebyl k uvedenému datu dokončen žádný projekt v žádném z krajů, což může souviset s jejich realizací v pozdějších etapách.

U obnovy území jsou ukončené projekty stále výjimečné a mají spíše symbolický charakter z hlediska rozsahu – Moravskoslezský kraj eviduje ukončení projektů za 3,5 milionu Kč, Karlovarský za 2,8 milionu Kč a Ústecký za 1,9 milionu Kč.

Z těchto údajů vyplývá, že dokončené projekty zatím tvoří jen malou část celkového programového rámce. Zároveň se ukazuje, že prvotní dynamika se soustředila především na menší a připravenější záměry – zejména v oblasti školství. V nadcházejících letech se dá očekávat výrazné zrychlení dokončování projektů, včetně těch strategických

Tabulka 5: Finanční prostředky vyplacené z EU (v Kč)

Proplaceno příspěvků EU					
Kraj	Strategické projekty	Podpora školství	Projekty oběhového hospodářství	Vouchery pro podnikatele	Obnova území
Karlovarský kraj	141 059 960	47 605 996	0	16 883 881	2 708 188
Moravskoslezský kraj	1 340 211 731	131 767 487	0	106 573 465	6 324 303
Ústecký kraj	634 950 412	142 685 426	0	67 500 000	29 597 613

Zdroj: MŽP (2025), Vlastní zpracování

Čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie představuje klíčový ukazatel skutečné implementace projektů. Data o proplacených příspěvcích k lednu 2025 odhalují rozdílnou dynamiku v čerpání napříč kraji a jednotlivými tematickými oblastmi.

Největší objem proplacených prostředků za strategické projekty vykazuje Moravskoslezský kraj, kde již bylo vyplaceno více než 1,34 miliardy Kč. Ústecký kraj následuje s částkou přesahující 634 milionů Kč, zatímco Karlovarský kraj obdržel v této kategorii 141 milionů Kč. Tyto rozdíly potvrzují různou míru pokročilosti projektů v implementační fázi.

V oblasti podpory školství si pozici lídra drží Ústecký kraj s více než 142 miliony Kč, těsně následovaný Moravskoslezským (132 milionů Kč). Karlovarský kraj zde mírně zaostává se 48 miliony Kč. Tato relativní vyrovnanost mezi Ústeckým a Moravskoslezským krajem může odrážet systematickou podporu vzdělávacích institucí v obou regionech.

Na rozdíl od předchozích kategorií nebyly k lednu 2025 v oblasti oběhového hospodářství proplaceny žádné prostředky. Přestože Ústecký kraj eviduje již ukončený projekt v této oblasti, k samotnému proplacení zřejmě ještě nedošlo.

V oblasti podnikatelských voucherů je patrný pokrok v čerpání – Moravskoslezský kraj má proplaceno přes 106 milionů Kč, Ústecký kraj 67 milionů Kč a Karlovarský kraj téměř 17 milionů Kč. Tyto hodnoty reflektují aktivní zapojení podnikatelského sektoru do čerpání dotací a schopnost administrovat výzvy zaměřené na podnikání.

Nejnižší objemy proplacených prostředků byly zaznamenány u projektů na obnovu území. Moravskoslezský kraj zde vykazuje částku 6,3 milionu Kč, Ústecký 29,6 milionu Kč a Karlovarský přibližně 2,7 milionu Kč. Tyto hodnoty mohou být ovlivněny technickou a časovou náročností rekultivačních projektů.

Celkově lze konstatovat, že objemy proplacených prostředků zatím zůstávají omezené v porovnání s celkovými alokacemi. Nicméně jejich postupné navyšování je pozitivním indikátorem funkčnosti implementačních struktur a schopnosti jednotlivých krajů efektivně čerpat prostředky z Operačního programu Spravedlivá transformace.

6. ZHODNOCENÍ DOPADŮ VYUŽÍVÁNÍ DANÝCH PROSTŘEDKŮ NA SOCIOEKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ ZVOLENÉHO REGIONU

Tato kapitola se zaměřuje na zhodnocení dopadů využívání prostředků z Operačního programu Spravedlivá transformace (OP ST) na socioekonomické prostředí tří strukturálně postižených regionů České republiky – Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje.

Tyto regiony byly historicky silně závislé na těžkém průmyslu a těžbě nerostných surovin, což v důsledku hospodářských restrukturalizací vedlo k výrazným sociálním a ekonomickým problémům. OP ST představuje nástroj regionální politiky, jehož cílem je zmírnit negativní dopady této transformace a podpořit udržitelný rozvoj v dotčených oblastech.

V rámci této kapitoly budou analyzovány klíčové ukazatele, které umožní zhodnotit míru změn v jednotlivých regionech. Konkrétně se jedná o:

- hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele, jako indikátor výkonnosti regionální ekonomiky,
- míru nezaměstnanosti, která odráží situaci na trhu práce,
- výdaje na výzkum a vývoj, které představují důležitý ukazatel inovační kapacity a technologické vyspělosti regionu.

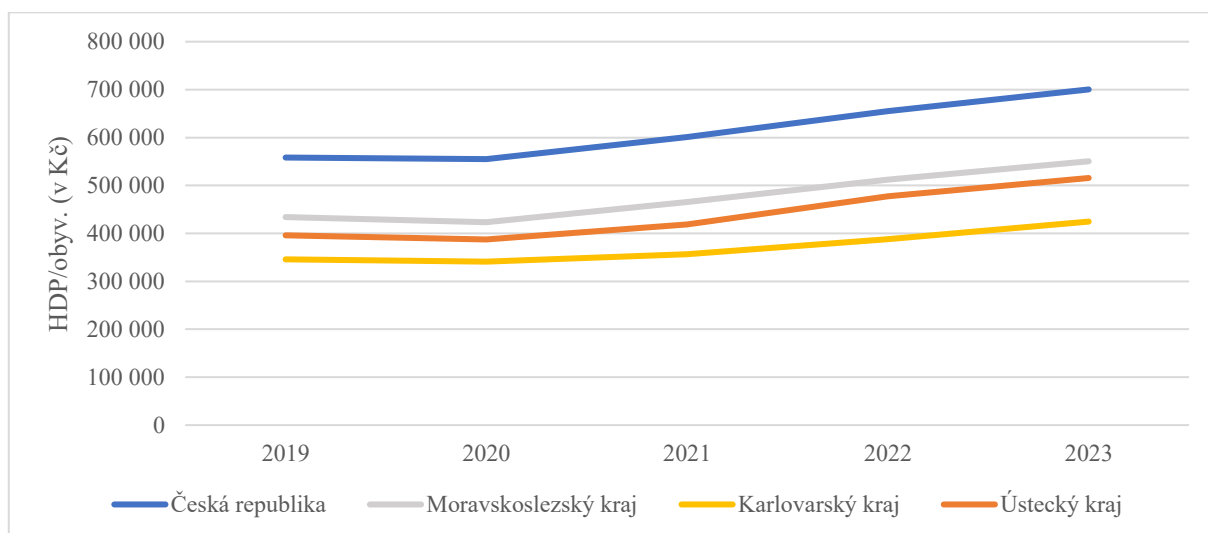
Porovnání těchto ukazatelů bude provedeno ve dvou časových obdobích: před zahájením Operačního programu Spravedlivá transformace (2019–2020) a po jeho spuštění (2021–2024). Tento časový rámec umožní sledovat vývojové trendy a případné dopady realizovaných projektů v čase.

Cílem této analýzy je objektivně posoudit, zda prostředky z Operačního programu Spravedlivá transformace přispěly ke zlepšení socioekonomických podmínek v jednotlivých krajích, zda vedly k restrukturalizaci jejich ekonomické základny a jaký měly vliv na kvalitu života obyvatel. Závěry zároveň poslouží jako podklad pro budoucí směřování regionální politiky a další fáze transformační podpory.

6.1 Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele

V této části bude porovnán vývoj hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v letech 2019 až 2024. Nejprve

budou uvedeny absolutní hodnoty HDP na obyvatele v jednotlivých regionech, následně bude provedeno porovnání ve formě procentuálního vyjádření vůči celostátnímu průměru, kde hodnota pro Českou republiku bude nastavena na 100 %. Tento přístup umožní lépe posoudit, zda se v průběhu let snížily rozdíly mezi sledovanými regiony a zbytkem republiky.

Graf 6: HDP na obyvatele v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2019–2023

Zdroj: ČSU (2025), Vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že hrubý domácí produkt na obyvatele byl v celém sledovaném období výrazně vyšší v rámci České republiky než ve třech strukturálně postižených krajích – Moravskoslezském, Karlovarském a Ústeckém. Tyto regiony dlouhodobě vykazují nižší ekonomickou výkonnost, což odráží jejich historickou závislost na těžkém průmyslu a pomalejší strukturální přeměnu.

V letech 2019 a 2020, tedy před zahájením Operačního programu Spravedlivá transformace, došlo k mírnému poklesu HDP ve všech sledovaných oblastech, což lze přičíst mimo jiné i dopadům pandemie covid-19. Tento vývoj zasáhl celé hospodářství, přičemž dopady byly v méně rozvinutých regionech často výraznější.

Rok 2021 již přinesl obrat k růstu, a to jak na úrovni celé ČR, tak i ve strukturálně postižených krajích. Je však třeba zdůraznit, že i když byl Operační program oficiálně plánován od tohoto roku, jeho reálná implementace a spuštění konkrétních projektů proběhlo až v roce 2022. Dopady programových intervencí tak v tomto roce ještě nelze považovat za zásadní.

V letech 2022 a 2023 je patrný setrvalý růst HDP na obyvatele ve všech třech regionech, což může naznačovat první přínosy aktivací projektů OP ST. Rozdíly oproti celorepublikovému průměru však zůstávají výrazné, a i přes zlepšení regiony stále zaostávají za ekonomickým

výkonem České republiky. Tento vývoj potvrzuje, že transformace hospodářství je dlouhodobý proces, a skutečné dopady strukturálních fondů budou zřetelnější až v delším časovém horizontu.

Tabulka 6: HDP na obyvatele vůči průměru České republiky (průměr ČR = 100 %) v Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2019–2023 (v %)

	2019	2020	2021	2022	2023
Česká republika	100	100	100	100	100
Moravskoslezský kraj	77,8	76,3	77,5	78,2	78,6
Karlovarský kraj	62	61,5	59,4	59,3	60,6
Ústecký kraj	70,9	69,8	69,7	72,8	73,6

Zdroj: ČSU (2025), Vlastní zpracování

Tabulka 6 znázorňuje podíl hrubého domácího produktu na obyvatele v Moravskoslezském, Karlovarském a Ústeckém kraji vůči celorepublikovému průměru, který je ve všech letech nastaven na 100 %. Z údajů je patrné, že všechny tři strukturálně postižené kraje dlouhodobě vykazují nižší ekonomickou výkonnost než průměr České republiky, a to jak před rokem 2021, tak i v následujícím období.

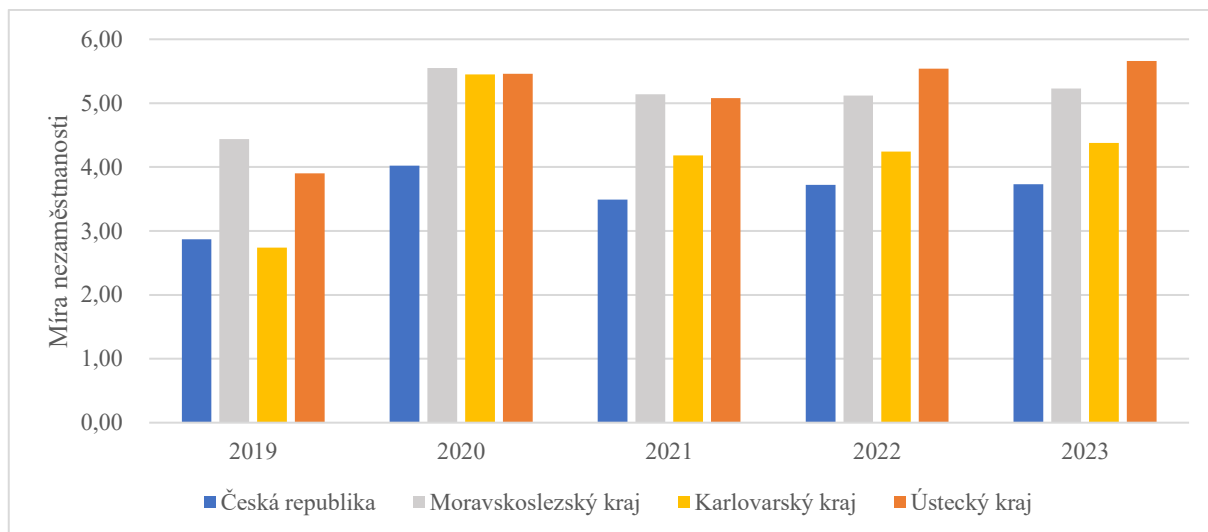
V letech 2019 a 2020, tedy před zahájením Operačního programu Spravedlivá transformace, dochází ve všech třech regionech k mírnému poklesu relativního HDP. Od roku 2021 se situace začíná postupně zlepšovat. Nejvýraznější nárůst zaznamenal Ústecký kraj, jehož podíl HDP na obyvatele se zvýšil z necelých 70 % v roce 2021 na více než 73 % v roce 2023. Moravskoslezský kraj vykazuje stabilní růst s hodnotou přes 78 % v roce 2023. Naproti tomu Karlovarský kraj zůstává nejméně pozadu, i přes drobné zlepšení v posledním roce sledovaného období.

Přestože je ve sledovaném období patrný mírný růst HDP na obyvatele ve všech třech strukturálně postižených krajích, je třeba vnímat tato data v kontextu časového vývoje programu. Operační program Spravedlivá transformace byl schválen až v roce 2022 a většina výzev byla spuštěna až v roce 2023, proto aktuální hodnoty spíše odrážejí obecný ekonomický vývoj než přímé dopady realizovaných projektů.

6.2 Míra nezaměstnanosti

Tato podkapitola se zabývá vývojem míry nezaměstnanosti v České republice a ve třech strukturálně postižených regionech – Moravskoslezském, Karlovarském a Ústeckém kraji – v období let 2019 až 2023. Porovnání těchto údajů umožňuje sledovat rozdíly mezi celostátní

situací a regiony s dlouhodobě vyšší nezaměstnaností, které jsou cílovým územím podpory v rámci Operačního programu Spravedlivá transformace.

Graf 7: Míra nezaměstnanosti v České republice, Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském kraji v období 2019–2023

Zdroj: ČSU (2024), Vlastní zpracování

Graf ukazuje vývoj míry nezaměstnanosti v České republice a ve třech strukturálně postižených krajích – Moravskoslezském, Karlovarském a Ústeckém – v období let 2019 až 2023. V roce 2019 byly rozdíly mezi regiony výrazné, přičemž nejvyšší nezaměstnanost vykazovaly Moravskoslezský a Ústecký kraj. V roce 2020 došlo k výraznému nárůstu nezaměstnanosti ve všech regionech v důsledku pandemie covid-19, přičemž největší dopady byly zaznamenány právě v méně ekonomicky výkonných krajích.

V následujících letech se míra nezaměstnanosti v rámci celé České republiky začala postupně stabilizovat, ale ve strukturálně postižených regionech zůstává na vyšší úrovni než celostátní průměr. V roce 2023 je rozdíl stále patrný a regionální disparity se v tomto ukazateli nesnižují.

Tento vývoj je však potřeba vnímat v kontextu aktuální fáze realizace Operačního programu Spravedlivá transformace. Program byl schválen až v roce 2022 a většina jeho nejvýznamnějších projektů je dosud ve fázi realizace či příprav, a tudíž nemohla zatím ovlivnit míru nezaměstnanosti v těchto krajích. Výsledky projektů zaměřených na tvorbu nových pracovních míst, rekvalifikace či podporu podnikání se očekávají až v následujících letech, kdy bude možné sledovat jejich skutečný dopad na regionální trh práce.

6.3 Výdaje na výzkum a vývoj

Tato podkapitola se zaměřuje na vývoj výdajů na výzkum a vývoj v letech 2019 až 2023 ve třech strukturálně postižených krajích – Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském. Výdaje na vědu a výzkum jsou důležitým ukazatelem technologické vyspělosti regionu, míry jeho inovačního potenciálu a schopnosti přechodu k ekonomice s vyšší přidanou hodnotou.

Analýza je provedena nejen v časovém vývoji, ale také podle jednotlivých sektorů financování, do kterých tyto prostředky směřovaly. Konkrétně se jedná o podnikatelský sektor, vládní sektor, vysokoškolský sektor a soukromý neziskový sektor.

Porovnání mezi kraji ukáže, jak se liší míra podpory výzkumu a vývoje z různých zdrojů a jaké jsou regionální rozdíly ve struktuře těchto výdajů. Sleduje se také, zda v průběhu sledovaného období došlo k posílení investic do výzkumu a vývoje, které by mohly napomoci transformaci hospodářství v těchto regionech.

6.3.1 Karlovarský kraj

Tabulka 7: Výdaje na Výzkum a vývoj v Karlovarském kraji podle sektorů v období 2019–2023 (v mil. Kč)

Karlovarský kraj	2019	2020	2021	2022	2023
Celkem	325	246	218	311	398
Podnikatelský	323	241	215	309	389
Vládní	1	6	3	3	9
Vysokoškolský	-	-	-	-	-
Soukromý neziskový	-	-	-	-	-

Zdroj: ČSÚ (2025), Vlastní zpracování

Výdaje na výzkum a vývoj v Karlovarském kraji dosahují v rámci České republiky velmi nízkých hodnot. V letech 2019 až 2021 měly tyto výdaje klesající trend, přičemž nejnižší hodnoty byly zaznamenány právě v roce 2021. Od roku 2022 je však patrný pozitivní obrat a v roce 2023 dosáhly výdaje nejvyšší úrovně za celé sledované období.

Z hlediska sektorové struktury příjemců výdajů na výzkum a vývoj je zřejmé, že naprosto dominantní postavení zaujímá podnikatelský sektor, který absorbuje téměř veškeré prostředky. V ostatních sektorech – vládním, vysokoškolském a soukromém neziskovém – nejsou v tomto kraji příjmy z výzkumné činnosti prakticky vůbec evidovány, což poukazuje na absenci rozvinuté výzkumné infrastruktury mimo podnikatelské subjekty.

Přestože je celkový objem prostředků stále nízký, rostoucí výdaje v posledních letech lze z pohledu socioekonomického vývoje považovat za pozitivní trend. Zvyšující se zapojení podnikatelského sektoru jako příjemce prostředků na výzkum a vývoj naznačuje rostoucí zájem o inovační činnosti, které jsou pro transformační region zásadní.

6.3.2 Moravskoslezský kraj

Tabulka 8: Výdaje na Výzkum a vývoj v Moravskoslezském kraji podle sektorů v období 2019–2023 (v mil. Kč)

Moravskoslezský	2019	2020	2021	2022	2023
Celkem	5 546	5 973	6 301	6 880	6 790
Podnikatelský	3 379	3 955	4 156	4 736	4 635
Vládní	105	100	98	106	93
Vysokoškolský	2 048	1 907	2 029	2 020	2 053
Soukromý neziskový	14	12	18	18	9

Zdroj: ČSÚ (2025), Vlastní zpracování

Moravskoslezský kraj patří mezi strukturálně postižené regiony s nejrozvinutější výzkumnou základnou, což se promítá i do výše přijatých prostředků na výzkum a vývoj v období 2019 až 2023. Celkové výdaje měly rostoucí trend až do roku 2022, přičemž v roce 2023 došlo jen k mírnému poklesu.

Z hlediska struktury příjemců jsou prostředky relativně rovnoměrněji rozděleny mezi podnikatelský a vysokoškolský sektor. Oba tyto sektory přijímají každoročně vysoký objem financí, což ukazuje na silné propojení akademické sféry s aplikační praxí v regionu. Vysokoškolský sektor jako příjemce si udržuje stabilní úroveň kolem dvou miliard korun ročně, zatímco podnikatelský sektor zaznamenal mezi lety 2019 a 2022 postupný nárůst. Vládní a soukromý neziskový sektor jako příjemci zůstávají i nadále marginálními, jejich podíl je velmi nízký a spíše symbolický.

Z pohledu socioekonomického hodnocení lze konstatovat, že Moravskoslezský kraj vyniká stabilní strukturou výzkumných aktivit, které jsou rozprostřeny napříč dvěma klíčovými sektory. Taková distribuce přijatých výdajů přispívá k odolnosti regionu a podporuje jeho schopnost transformace směrem k inovačně orientované ekonomice.

6.3.3 Ústecký kraj

Tabulka 9: Výdaje na Výzkum a vývoj v Ústeckém kraji podle sektorů v období 2019–2023 (v mil. Kč)

Ústecký	2019	2020	2021	2022	2023
Celkem	1 328	1 403	1 381	1 498	1 981
Podnikatelský	1 071	1 081	1 127	1 246	1 719
Vládní	41	39	43	43	46
Vysokoškolský	215	282	210	209	216
Soukromý neziskový	1	1	1	0	-

Zdroj: ČSÚ (2025), Vlastní zpracování

Výdaje na výzkum a vývoj v Ústeckém kraji v období 2019 až 2023 vykazují pozitivní rostoucí trend, který je z pohledu transformace strukturálně postiženého regionu velmi důležitý. Zatímco v letech 2019 až 2022 rostly tyto výdaje pozvolna, v roce 2023 došlo k výraznějšímu navýšení, kdy celková hodnota výdajů přesáhla hranici 1,9 miliardy korun.

Největším příjemcem výdajů na výzkum a vývoj byl po celé sledované období podnikatelský sektor, jehož pozice v čerpání těchto prostředků postupně sílila. V roce 2023 tento sektor obdržel více než 1,7 miliardy korun, což představuje většinu všech výdajů v kraji.

Vysokoškolský sektor se na příjmu prostředků podílel stabilně, i když ve výrazně nižším rozsahu než sektor podnikatelský. Po mírném kolísání v letech 2020 až 2022 došlo v roce 2023 k mírnému nárůstu. Přítomnost vysokoškolského sektoru jako příjemce výdajů potvrzuje existenci určité výzkumné infrastruktury v kraji, avšak její podíl na celkové výši investic zůstává omezený. Vládní sektor vykazuje stabilní, avšak velmi nízký objem přijatých výdajů. Soukromý neziskový sektor měl v prvních letech sledovaného období zanedbatelné příjmy a v roce 2023 již není evidován.

Z pohledu hodnocení socioekonomického vývoje Ústeckého kraje představuje rostoucí objem výdajů na výzkum a vývoj příznivý trend, zejména díky zvyšující se aktivitě podnikatelského sektoru. Pokud by se do budoucna podařilo více zapojit také akademické a veřejné instituce jako příjemce těchto prostředků, mohl by se kraj více přiblížit diverzifikovanému a udržitelnému rozvoji založenému na znalostní ekonomice.

6.4 Závěrečné zhodnocení

Z provedené analýzy vybraných socioekonomických ukazatelů ve strukturálně postižených regionech – konkrétně v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji – vyplývá, že

v současné době ještě nelze hovořit o plně měřitelných a jednoznačně prokazatelných dopadech Operačního programu Spravedlivá transformace. Důvodem je především krátké časové období jeho reálného fungování, ale také skutečnost, že samotný program byl schválen se zpožděním a většina jeho intervencí zatím nedosáhla fáze hmatatelné realizace v území.

Operační program Spravedlivá transformace měl být spuštěn v roce 2021, avšak Evropskou komisí byl schválen až v průběhu roku 2022. První výzvy byly vyhlášeny teprve v roce 2023 a značná část projektů se k dnešnímu dni nachází buď ve fázi přípravy, nebo na samém počátku realizace. Tato skutečnost přirozeně omezuje možnosti kvantitativního hodnocení účinků programu v rámci sledovaných ukazatelů.

V oblasti hrubého domácího produktu na obyvatele a míry nezaměstnanosti sice lze pozorovat určitý pozitivní posun, avšak tento vývoj není možné v tuto chvíli jednoznačně přisoudit samotnému programu. Tyto ukazatele jsou zároveň ovlivňovány i jinými faktory, včetně obecných makroekonomických trendů, inflace, postpandemického oživení ekonomiky či národních politik zaměstnanosti. K jejich spolehlivému vyhodnocení ve vztahu k intervencím Operačního programu Spravedlivá transformace bude možné přistoupit až s větším časovým odstupem, ideálně po skončení celého programového období.

Jako nejvýraznější a zároveň nejpřesvědčivější indikátor pozitivního vývoje se v současnosti jeví ukazatel výdajů na výzkum a vývoj, jehož rostoucí hodnoty lze vnímat jako první konkrétní náznak strukturálních změn. V Karlovarském a Ústeckém kraji došlo v roce 2023 k významnému navýšení objemu těchto výdajů, zejména ve prospěch podnikatelského sektoru. V Moravskoslezském kraji je situace dlouhodobě stabilní a výzkumné aktivity zde mají širší institucionální základ, včetně silného vysokoškolského sektoru. Tento vývoj je mimořádně důležitý, neboť právě posilování výzkumné a inovační infrastruktury je klíčovým předpokladem pro transformaci regionů směrem k ekonomice s vyšší přidanou hodnotou.

Ačkoli tedy většina sledovaných ukazatelů zatím neodráží přímý dopad programu, jejich směřování lze hodnotit jako pozitivní. Nadcházející roky budou zcela zásadní pro reálné ověření přínosů Operačního programu Spravedlivá transformace, a to nejen prostřednictvím tvrdých dat, ale i v rovině dlouhodobého rozvoje kvality života, zaměstnatelnosti a ekonomické diverzifikace v dotčených regionech.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo identifikovat problémové oblasti strukturálně postižených regionů České republiky a následně prostřednictvím dostupných dat analyzovat využívání prostředků z Operačního programu Spravedlivá transformace. Důraz byl přitom kladen na zhodnocení socioekonomických dopadů programu na strukturálně postižené regiony.

V teoretické části práce byla nejprve vymezena základní východiska regionální politiky, přičemž byla popsána její role v rámci Evropské unie i v národním kontextu. Dále byly definovány hlavní důvody existence strukturálně postižených regionů a popsány nástroje, které regionální politika využívá k řešení jejich specifických potřeb. Podrobně byl představen Operační program Spravedlivá transformace, jeho zaměření, priority, mechanismus čerpání a cílové skupiny. Tato část poskytla nezbytný teoretický rámec pro následnou praktickou analýzu.

V praktické části práce byly na základě statistických dat sledovány tři klíčové ukazatele: hrubý domácí produkt na obyvatele, míra nezaměstnanosti a výdaje na výzkum a vývoj. Sledovaným obdobím byla léta 2019 až 2023, která zahrnují jak fázi před spuštěním programu, tak období jeho zahájení a první realizace. Analýza ukázala, že zatímco v ukazatelích jako je HDP a nezaměstnanost nelze zatím pozorovat jednoznačné dopady programu – zejména kvůli krátkému časovému horizontu a pozdnímu zahájení výzev, v oblasti výdajů na výzkum a vývoj je již možné sledovat zřetelný pozitivní trend.

Výsledky ukázaly, že v Karlovarském a Ústeckém kraji došlo k výraznému nárůstu výdajů na výzkum a vývoj, a to zejména v podnikatelském sektoru. V Moravskoslezském kraji byla situace stabilní a výzkumné aktivity byly rovnoměrně rozloženy mezi podnikatelský a vysokoškolský sektor. Tento vývoj je klíčový z pohledu budoucí transformace regionální ekonomiky směrem k inovačně orientovaným a udržitelným odvětvím. Naopak skutečnost, že většina projektů je stále ve fázi realizace nebo dosud nezačala, vysvětluje, proč dopady nejsou zatím patrné u makroekonomických ukazatelů.

Závěrem lze konstatovat, že Operační program Spravedlivá transformace směřuje správným směrem, ačkoli jeho skutečné přínosy bude možné plnohodnotně zhodnotit až po dokončení větší části projektů a s odstupem několika let. Práce přináší první přehled o vývoji ve vybraných regionech a zároveň může sloužit jako východisko pro další navazující analýzy zaměřené na měření dopadů programu v dlouhodobém horizontu.

POUŽITÁ LITERATURA

ARMSTRONG, H. a TAYLOR, J. *Regional economics and policy*. 3rd ed. Oxford: Blackwell, 2000. ISBN 0-631-21713-4.

BLAŽEK, J a UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

BLAŽEK, J. a UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Online. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4566-7

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D.: *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 211 s. ISBN 80-246-0384-5.

BRYCHTOVÁ, Š. *Úvod do regionalistiky: pro prezenční formu studia*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-871-3.

CAPELLO, R, *Regional Economics*. 2. Routledge. 2016. ISBN 978-1138855885.

CENTRUM LAZEŇSKÉHO VÝZKUMU, 2020. *Institut lázeňství a balneologie, v.v.i.* [online]. Dostupné také z: <https://www.i-lab.cz/projekt/clv/>

ČADIL, Jan. *Regionální ekonomie: teorie a praxe. Beckova edice ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-191-8.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Podíl nezaměstnaných osob v ČR a krajích, 2005-2023* [online]. 2024 Dostupné z: https://csu.gov.cz/cr_od_roku_1989_podil_nezamestnanych

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Porovnání krajů – aktualizace 22. 1. 2025* [online]. 2025 Dostupné z: <https://csu.gov.cz/porovnani-kraju>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Výdaje na VaV* [online]. 2025 Dostupné z: <https://csu.gov.cz/vydaje-na-vav?pocet=10&start=0&podskupiny=212&razeni=-datumVydani>

DAN, M., GOIA, S. *Entrepreneurship and regional development. A bibliometric analysis. Proceedings of the International Conference on Business Excellence*, 2018. ISBN 2558-9652. DOI: 10.2478/picbe-2018-0025.

EVROPSKÁ INVESTIČNÍ BANKA, Investment plan for Europe. *Consilium.europa* [online]. 2021 Dostupné také z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/investment-plan/>

- EVROPSKÁ KOMISE. An introduction to EU Cohesion Policy 2014-2020. [online]. [cit. 2021-11-11]. 2019 Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_en.pdf
- EVROPSKÁ KOMISE. *European Regional Development Fund* [online]. 2023 Dostupné z: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/erdf
- EVROPSKÁ KOMISE. *European Social Fund* [online]. 2023 Dostupné z: <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en>
- EVROPSKÁ KOMISE. *Just Transition Fund (JTF)* [online]. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020PC0022>
- EVROPSKÁ KOMISE. *The European Green Deal: Challenges for sustainable development*. Vienna: ESDN, 2020 Dostupné z: https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf
- EVROPSKÁ KOMISE. What is the Just Transition Fund? *Eufunds* [online]. Dostupné také z: <https://eufunds.ie/home/our-funds/just-transition-fund/>
- GROSPÍČ, J. a kol., *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 5. vyd., V nakl. 2. rozš. vyd. *Vysokoškolské učebnice*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-086-4.
- HOOVER, E. M. a GIARRATANI. F. *An Introduction to Regional Economics*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill, 1999. ISBN 978-0071234567.
- ICUK. *Projekt RUR – Region univerzity, univerzita regionu* [online]. 2024 Inovační centrum Ústeckého kraje. Dostupné z: <https://icuk.cz/en/pro-region/rur/>
- INSTITUT LÁZEŇSTVÍ A BALNEOLOGIE, *Centrum lázeňského výzkumu*, [online]. Dostupné z: <https://mmkv.cz/sites/default/files/dokumenty/Prezentace%20CLV.PDF>
- JÁČ, I. *Jedinečnost obce v regionu*. Praha: Professional Publishing. 2010 ISBN 978-80-7431-038-6.
- JEŽEK, J. *Regionální rozvoj*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. 2014. ISBN 978-80-261-0462-9.
- JÍLKOVÁ, E. *Hospodářská politika a regionální rozvoj*. Olomouc: Moravská vysoká škola, 2018 ISBN 978-80-7455-070-6.

KLÍKOVÁ, Ch. a KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2012. ISBN 978-80-86572-76-5.

KLÍKOVÁ, Ch. a KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2003. ISBN 80-86572-04-8.

KÖNIG, P. a LACINA, L. *Rozpočet a politiky Evropské unie*. Praha: C. H. Beck. 2004 ISBN 80-717-9846-0.

KREJČÍ, T, a kol, *Regionální rozvoj – teorie, aplikace, regionalizace*. Brno: Mendelova univerzita v Brně. 2010. ISBN 9788072016990.

MACHÁČEK, Jaroslav; PROKOP, Viktor a ZDRAŽIL, Pavel. *Prostorová ekonomie: distanční opora*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2019. ISBN 978-80-7560-256-5.

MACHÁČEK, Jaroslav; TOTH, Petr a WOKOUN, René. *Regionální a municipální ekonomie*. Vysokoškolská učebnice. Praha: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1836-7.

MAIER, Gunther., TÖDTLING Franz.: *Regionalná a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava, Elita 1998

MAREK, D. a KANTOR, T. *Příprava a řízení projektů strukturálních fondů Evropské unie. 2.* Brno: Barrister & Principal. 2009. ISBN 978-80-87029-56-5.

MATOUŠKOVÁ, Z. *Regionální a municipální ekonomika*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. ISBN 80-245-0061-2.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Aktualizace Vstupní analýzy Strategického rámce hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje 2023* [online]. 2024 Dostupné z: https://www.rskuk.cz/wp-content/uploads/Aktualizace-Vstupni-analyzy-Strategickeho-ramce_2-1.pdf

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Aktualizace vstupní analýzy strategického rámce hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje 2023* [online]. 2024 Dostupné z: https://www.rskuk.cz/wp-content/uploads/Aktualizace-Vstupni-analyzy-Strategickeho-ramce_2-1.pdf

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Pravidla spolufinancování uznatelných výdajů projektů podpořených z ESI fondů* [online]. Praha: MMR ČR, 2020. Dostupné z: https://dotaceu.cz/getmedia/70636969-9d91-49ae-b41d-af4b5027234e/PSUT-dokument_2.pdf.aspx

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Souhrnný akční plán strategie restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezské a Karlovarského kraje 2025-2026* [online]. 2024 Dostupné z: https://mmr.gov.cz/getmedia/e5352d50-5d4d-4cf8-83da-47d11df9b57e/AP6_Souhrnny-akcni-plan_FINAL_2.pdf.aspx?ext=.pdf

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Strategie regionálního rozvoje České republiky* [online]. Dostupné z: <https://mmr.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalnirozvoj/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Strukturálně postižené regiony* [online]. 2025 Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021/kde-pomahame/strukturalne-postizene-kraje>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR *Koncepce zahraniční politiky ČR* [online]. Dostupné z: mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Plán spravedlivé územní transformace* [online]. 2022 Dostupné z: https://dotaceu.cz/getmedia/70636969-9d91-49ae-b41d-af4b5027234e/PSUT-dokument_2.pdf.aspx

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Program Spravedlivá transformace 2021-2027* [online]. 2024 Dostupné z: <https://opst.cz/dokumenty/programovy-dokument/>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Region univerzitě, univerzita regionu* [online]. 2024 Dostupné z: <https://opst.cz/projekt/region-univerzite-rur/>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Stav čerpání výzev z OPST 2021-2027* [online]. 2024 Dostupné z: <https://opst.cz/dokument/3228>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Operační program Spravedlivá transformace* [online]. 2021 Dostupné z: <https://opst.cz/>

PALÁN, J. *Regionální politika Evropské unie* [online]. Parlamentní institut, 2009. Studie č. 2.089. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=53868>

PEARCE, David. W., 1995. *Macmillanův slovník moderní ekonomie*. Victoria Publishing. ISBN 80-85605-42-2.

PIATTONI, S., POLVERARI, L. ed. *Handbook on cohesion policy in the EU*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2016. ISBN 978-1-78471-566-3.

- PŘIKRYL, J. a kol. *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR*. [online]. 2014. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/portal-strategicke-prace-v-ceske-republice/nastroje-a-metodicka-podpora/uzitecne-odkazy>
- RUR. 2023. *RUR – Region univerzitě, univerzita regionu* [online]. Ústí nad Labem: UJEP. [cit. 13. 3. 2025]. Dostupné z: <https://rur.ujep.cz/>
- SKOKAN, K. *Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. Ostrava: Repronis, 2003. ISBN 80-7329-023-5.
- STEJSKAL, J a KOVÁRNÍK, J. *Regionální politika a její nástroje*. Online. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-588-2
- TAUER, V, ZEMÁNKOVÁ, H. a ŠUBRTOVÁ, J. *Ziskejte dotace z fondů EU: tvorba žádosti a realizace projektu krok za krokem*. Brno: Computer Press. 2009. ISBN 978-80-251-2649-3.
- TUREČKOVÁ, K, *Prostorová ekonomie pro magisterské studium*. Slezská univerzita v Opavě. 2020.
- TUREČKOVÁ, K. *Regionální ekonomika a politika pro bakalářské studium*. Slezská univerzita v Opavě. 2019
- ÚSTECKÝ KRAJ. *RUR – Region univerzitě, univerzita regionu* [online]. Ústí nad Labem: Krajský úřad. 2023 Dostupné z: <https://www.kr-ustecky.cz/rur-region-univerzite-univerzita-regionu/ms-292574>
- VITURKA, M, *Regionální ekonomie a politika II*. Brno: Masarykova univerzita. 2007. ISBN 978-80-210-4478-4.
- WOKOUN, R. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7.
- WOKOUN, R; MATES, P a KADEŘÁBKOVÁ, J. *Základy regionálních věd a veřejné správy. Monografie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-304-9.
- ZAHRADNÍK, P. *Kohezní politika Evropské unie*. Beckova edice ekonomie. Praha: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-527-5.
- Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje.
- ŽÍTEK, V, 2002. *Regionální ekonomie a politika I*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2767-3.